DE TREI ORI NOMINALIZAT LA PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

YUKIO MISHIMA

SOARE ȘI OȚEL

ebook HUMANITAS

În ziua de 25 noiembrie 1970, Yukio Mishima ţine un discurs în faţa a o mie de oameni, într-o bază militară din centrul oraşului Tokyo. Vorbeşte despre codul onoarei, spiritul naţional, decăderea societăţii japoneze. Soldaţii nu ştiu că scriitorul l-a luat ostatic pe comandantul lor doar pentru a ţine acest discurs pregătit de multă vreme. „Văd că nu sunteţi bărbaţi. Nu-mi mai fac iluzii în ce vă priveşte. Trăiască împăratul!“ Au fost ultimele cuvinte ale lui Mishima. Apoi s-a retras şi a săvârşit ritualul tradiţional al sinuciderii.

Kimitaka Hiraoka s-a născut la Tokyo în 1925. Educaţia sa a fost decisiv influenţată de bunica paternă, păstrătoare a spiritului samurailor: autodisciplină şi control total asupra minţii şi trupului. Debutează la 16 ani într-o revistă sub pseudonimul Yukio Mishima, pentru a-şi ascunde identitatea faţă de tatăl său. În 1943 începe să studieze dreptul, iar în 1944 îi apare prima carte. Într-o săptămână se vând 4.000 de exemplare. Mishima e, la acea dată, un tânăr intelectual care suferă de plămâni şi nu e mobilizat să lupte pe front – ruşine ce avea să-l urmărească toată viaţa. Primul roman, *Confesiunile unei măşti*, face din el cel mai cunoscut scriitor al noii generaţii, iar faima lui creşte cu fiecare titlu publicat. Cariera literară fulminantă e dublată de preocuparea obsesivă pentru codul onoarei samurailor; în 1970, chiar în ziua în care încheie *Îngerul decăzut*, recurge la gestul sinuciderii rituale prin *seppuku*.

Mishima a publicat numeroase romane, povestiri și piese de teatru; de-a lungul anilor, la Humanitas și Humanitas Fiction au apărut în traducere românească următoarele scrieri: *Confesiunile unei măşti*, *Sete de iubire*, *Culorile interzise*, *Tumultul valurilor*, *O dimineaţă de iubire pură*, *Moarte în miezul verii şi alte povestiri*, *Calea samuraiului astăzi*, *Templul de aur*, *După banchet*, *Amurgul marinarului*, *Viaţă de vânzare*, *Soare și oţel* și tetralogia *Marea fertilităţii* (*Zăpada de primăvară*, *Cai în galop*, *Templul zorilor*, *Îngerul decăzut*).

YUKIO MISHIMA

SOARE ȘI OȚEL

Traducere din japoneză
de George T. Șipoș

Yukio Mishima
Taiyo to tetsu
Copyright © 1968, The Heirs of Yukio Mishima
All rights reserved.

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziţie publică pe internet sau în reţele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informaţiei, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislaţiei privind protecţia dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

© HUMANITAS, 2022, pentru prezenta versiune în limba română (ediţia digitală)

ISBN: 978-973-50-7588-0 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

MĂ TOT BATE GÂNDUL ÎN ULTIMA VREME că obiectivitatea specifică romanului îl face să nu fie neapărat cea mai potrivită specie literară pentru exprimarea multor lucruri. Sigur că nici eu nu mai sunt un poetaş de douăzeci de ani şi nici n-am fost, de fapt, vreodată poet. În căutările mele după cea mai potrivită metodă de expresie literară, am descoperit de curând o specie între confesiune şi critică, un spaţiu al subtilităţii vagi, pe care aş numi-o „critică ascunsă“.

La limita dintre apusul confesiunii şi răsăritul criticii, critica ascunsă este un spaţiu al omonimiei înşelătoare. Pronumele personal din aceste rânduri nu mă desemnează pe mine, nu îmi aparţine şi nu este nici suma cuvintelor pe care le produc eu şi care revin la mine, ci altceva, o rămăşiţă, care nici nu îmi aparţine, nici nu revine la mine.

În procesul definirii pentru mine însumi al lui „eu“ a trebuit să conchid că un asemenea „eu“ este cel care se potriveşte perfect în limitele spaţiale ale corpului meu. Cu alte cuvinte, ceea ce căutam era un limbaj al corpului meu fizic.

Corpul fizic este livada care îmi înconjoară sinele. Rămâne la alegerea mea dacă s-o cultiv transformând-o într-un colţ de rai sau dacă s-o las pradă buruienilor. În ciuda faptului că îmi aparţine, libertatea unei asemenea alegeri nu e chiar de la sine înţeleasă şi se găsesc destui care să-şi numească grădina din jurul casei „destin“.

Într-o bună zi însă mi s-a năzărit să încep să-mi cultiv cu sârguinţă livada. M-am folosit în acest scop de soare şi de oţel. Razele necontenite ale soarelui şi uneltele din oţel mi-au devenit de neînlocuit. Şi pe măsură ce livada a început să dea roade trupul mi s-a transformat într-o preocupare constantă.

Acest proces nu s-a petrecut peste noapte. Şi nici n-a fost lipsit de motive temeinice.

Când mă gândesc la anii copilăriei mele, îmi dau seama că amintirea cuvintelor îmi este cu mult mai îndepărtată decât cea a trupului. La oamenii obişnuiţi, trupul se exprimă primul, urmat fiind de vorbe. La mine au sosit

mai întâi vorbele, iar trupul, sfios şi parcă lipsit de voinţă, conceptualizat la maximum, a sosit mai apoi. Şi când a sosit – nici nu mai trebuie s-o spun – era deja pe jumătate consumat de cuvinte.

Logica îţi cere să porneşti de la o coloană de lemn alb, pe care abia apoi o devorează carii albe. La mine cariile s-au prezentat primele, iar coloana s-a înălţat mai apoi, moşnegeşte, pe jumătate devorată de la bun început.

N-aş vrea însă să fiu luat la rost pentru că-mi compar obiectul muncii, cuvintele, cu un muşuroi de carii albe. Ca-n decaparea cu acid azotic însă, corodarea pare să fie procedeul de bază în artele a căror materie principală este cuvântul. Literatura produce opere de artă prin corodarea realităţii cu cuvinte. Comparaţia în sine nu e cea mai fericită: în decapare, atât cuprul, cât şi acidul azotic sunt extrase din natură, aparţinând aşadar aceleiaşi sfere, făcând ca relaţia dintre cuvinte şi realitate să nu i se potrivească. Cuvintele sunt un mediu de abstractizare a realităţii prin intermediul cărora este transmisă intelectului uman, dar abilitatea lor de a o coroda implică şi pericolul propriei corodări. Poate că o comparaţie mai potrivită este cea a excesului de acid gastric, care, deşi produs de stomac, sfârşeşte prin a-l coroda şi a-l digera.

Mulţi îmi vor spune că ei nu cred că acest proces poate fi deja în desfăşurare în anii de început ai vieţii.

Pentru mine însă e clar că aşa au fost puse bazele celor două tendinţe contradictorii ale „eu“-lui meu: pe de-o parte hotărârea de-a merge până-n pânzele albe cu corodarea cuvintelor şi de-a mi-o face obiect al muncii, iar pe de alta dorinţa de-a-nfrunta realitatea într-un spaţiu în care cuvintele nu au absolut nici o relevanţă.

Într-un mediu „sănătos“, cum ar fi în cazul unui scriitor înnăscut, departe de a fi contradictorii, cele două tendinţe se completează reciproc şi de multe ori cultivarea cuvintelor produce rezultate fenomenale, care conduc la redescoperirea realităţii. Pentru ca acea redescoperire să aibă loc însă, e nevoie de o carnalitate nemăcinată de cuvinte, de primordialitatea corpului fizic, care la mine, o mai spun o dată, nu a avut loc.

Profesorul meu de compunere se-ncrunta mai tot timpul la lucrările mele fantasmagorice, în care cuvintele n-aveau nici cea mai mică legătură cu realitatea. Aveam de-atunci, inocent şi inconştient, presentimentul că nu ai

cum să ajungi la o percepţie validă a realităţii prin intermediul cuvintelor şi al regulilor lor subtile şi greu de înţeles. Asta, desigur, dacă doreai să te foloseşti cum se cuvine de calităţile lor corozive şi să le eviţi capcanele sau, cu alte cuvinte, dacă doreai să le menţii puritatea. Trebuia aşadar să am mare grijă şi să las numai partea benefică a corodării să se manifeste, cu toate că nu aveam cum să evit contactul întâmplător cu vreun obiect sau altul.

Pe de altă parte, urmarea firească a acestei tendinţe pe care am manifestat-o de timpuriu a fost faptul că am perceput existenţa realităţii şi a propriului meu trup numai în zonele în care cuvintele nu aveau nici un fel de amestec. În felul acesta, realitatea şi trupul mi-au devenit sinonime, obiecte ale unui fel de fetiş. În acelaşi timp, insidios, dar indubitabil, prin intermediul acestui fetiş mi s-a dezvoltat şi interesul pentru cuvinte. Iar ele aveau să constituie obiectul celuilalt fetiş major al vieţii mele.

În prima fază, m-am plasat pe mine însumi de partea cuvintelor, realitatea, trupul, acţiunea devenind astfel „ceilalţi“. Această antinomie m-a condus nu numai la o serie de prejudecăţi cu privire la cuvinte, dar şi la o înţelegere greşită a naturii realităţii, a trupului, a acţiunii.

Baza acestei antinomii era prezumţia că eu însumi nu posedam nici trup, nici realitate şi nici acţiune. La începutul vieţii a nu avea prea mult trup nu este decât confirmarea unei ordini naturale, iar eu nici nu l-am întâmpinat pe-al meu aşa cum se cuvine, cu cuvinte. Iar asta s-a datorat, probabil, acelei tendinţe amintite mai sus care m-a împiedicat să-l percep ca fiind „trupul meu“. Poate că dacă l-aş fi perceput ca aparţinându-mi, cuvintele şi-ar fi pierdut puritatea, iar realitatea m-ar fi distrus, făcându-se pe sine de neevitat.

Mai interesant este faptul că încăpăţânarea de a-mi percepe propriul corp s-a datorat la rându-i unei admirabile erori în modul în care îl conştientizam. Nu ştiam atunci că trupul bărbătesc nu se arată pe sine ca „existenţă“, deşi în mintea mea era clar că ar fi trebuit să se reveleze ca atare. Iar când, în fine, mi s-a revelat indubitabil ca o formă a existenţei care respinge existenţa, un paradox, de fapt, al existenţei în sine, m-am lăsat cuprins de panică şi m-am cutremurat ca şi cum m-aş fi întâlnit c-un monstru, convins că ceea ce simţeam eu nu era obişnuit. Nici prin cap nu

mi-a trecut atunci că toţi bărbaţii simţeau acelaşi lucru.

Deşi bazate pe-o eroare, panica şi cutremurarea pe care le-am simţit mi-au postulat existenţa unui „trup-cum-ar-trebui-să-fie“, a unei „realităţi-cum-ar-trebui-să fie“. Fără să mă gândesc măcar că existenţa trupului într-o formă care respinge existenţa însăşi e o caracteristică tipic masculină, am început să construiesc o existenţă fizică ipotetică, pe care am investit-o cu toate trăsăturile opuse. Şi cum anormala mea existenţă corporală era, fără doar şi poate, un produs al corodării intelectuale a cuvintelor, mi-am spus că „trupul-cum-ar-trebui-să-fie“ („realitatea-cum-ar-trebui-să-fie“) trebuie să nu sufere nici un fel de interferenţă din partea acestora. Trăsăturile caracteristice ale acestui trup ipotetic trebuiau să fie frumuseţea absolută a formei şi lipsa completă a vorbelor.

Pe de altă parte, mi-am spus că dacă forţa corozivă a cuvintelor are cumva vreo valoare creatoare, atunci ea trebuie să fie exprimată prin frumuseţea formei acestui „trup-cum-ar-trebui-să-fie“, pentru ca idealul artelor cuvântului să-l constituie simpla imitare a frumuseţii fizice, o frumuseţe detaşată complet de corodare.

Sigur că aici aveam de-a face cu o contradicţie în termeni, din moment ce era o încercare de a sărăci cuvintele de una dintre funcţiile lor de bază şi de a sărăci realitatea de una dintre trăsăturile ei de bază. Dar dintr-un alt punct de vedere, găsisem o metodă cât se poate de inteligentă şi de măiastră de a evita orice contact între cuvinte şi realitatea lor corespunzătoare.

În felul acesta, fără să-mi dau seama, creasem o legătură între două elemente contradictorii şi, manipulându-le precum un zeu omniscient, am început să scriu proză. Iar setea şi foamea de realitate şi de trup mi-au crescut exponenţial.

Mult mai târziu am învăţat limbajul trupului ca şi cum aş fi învăţat o limbă străină, iar asta s-a datorat exclusiv soarelui şi oţelului. Am să mă opresc acum asupra educaţiei mele spirituale, pentru că limbajul trupului a fost pentru mine o a doua limbă şi parte integrantă a acestei educaţii. Traseul meu formativ este pe cât de unic, pe-atât de dificil.

Îmi amintesc că pe când eram copil obişnuiam să-i privesc la festivaluri pe tinerii care purtau pe umeri altarul zeităţii din templul local. Pătrunşi de misiunea pe care o aveau de îndeplinit, cu greu le puteai citi ceva pe feţe,

acoperite cum erau de expresia de nedescris a abandonului de sine; unii îşi odihneau cefele pe bârnele altarului, şi ochii le erau pironiţi în tării. Tâlcul a ceea ce se reflecta în acel moment în ochii lor mă tulbura nespus. Imaginaţia nu mi-era de nici un ajutor în înţelegerea substanţei acelei viziuni îmbătătoare ancorate în emoţia efortului fizic împins la maximum. Luni la rând după fiecare festival, eram obsedat necontenit de acea enigmă. Iar de înţeles în deplinătatea ei, n-am reuşit decât mult mai târziu, după ce-am început şi eu să port pe umeri acele altare mobile la festivaluri. De-abia atunci am înţeles că nu făceau nimic altceva decât să se uite la cer. Nu o viziune măreaţă li se odihnea pe retină, ci numai reflexia tăriilor albastre şi absolute de toamnă timpurie. Dar acele tării erau neobişnuite, mai neobişnuite decât oricare alt cer pe care aveam să-l văd vreodată: într-un moment se înălţau undeva sus, spre zări de neatins, pentru ca în momentul imediat următor să se scufunde-n adâncuri; erau într-o mişcare permanentă, un amestec înfiorător de claritate şi nebunie.

Experienţa aceea m-a transformat într-atât, încât m-am hotărât imediat să o pun pe hârtie, sub forma unui eseu.

Şi-am înţeles că nu aveam de ce să mă îndoiesc de faptul că cerul pe care intuiţia mea poetică mi-l dezvăluise şi cel descoperit în ochii tinerilor simpli din cartier erau unul şi acelaşi. Binecuvântarea pe care o aşteptasem atâta amar de vreme îmi fusese, în fine, acordată de către soare şi oţel. Iar dacă vă-ntrebaţi cum de nu mai era loc de nici un dubiu, am să vă răspund că, atunci când anumite condiţii fizice sunt îndeplinite în exact acelaşi fel, o anumită greutate este purtată de trupurile tuturor participanţilor în mod egal, iar stresul efortului fizic este şi el acelaşi, având ca rezultat aceeaşi tulburare care îi cuprinde pe toţi cei implicaţi în acel efort, iar diferenţele dintre sensibilităţile fiecărui individ în parte sunt reduse la un minim absolut. Dacă pe lângă toate cele de mai sus adaugi şi eliminarea aproape completă a oricărui element introspectiv, atunci experienţa în sine nu mai este individuală, ci un fragment al unei viziuni unitare, de grup. În plus, intuiţia lirică nu mi-a fost un privilegiu personal decât mult mai târziu, când am început a folosi cuvinte pentru a reconstrui acea viziune. În întâlnirea aceea cu limpedele de cer de deasupră-mi, ochii mei pătrunseseră patosul esenţial al actantului.

Ca o aprigă pasăre de pradă cu aripile larg deschise, purtat jos de tot până aproape de pământ, şi-azvârlit înapoi sus către infinit, în legănarea acelui cer limpede am perceput adevărata natură a ceea ce numisem până atunci „tragic“.

După definiţia pe care i-o dau tragediei, patosul tragic ia naştere atunci când o sensibilitate absolut medie adoptă pentru un moment o excelenţă aristocratică ce îi ţine pe cei din jur la distanţă, dar nu şi atunci când o sensibilitate deosebită îşi etalează caracteristicile speciale. Drept consecinţă, cel ce se îndeletniceşte cu scrisul are abilitatea de a crea tragedie, dar nu şi pe cea de a lua parte la ea. În plus, acea excelenţă aristocratică trebuie în mod necesar să se bazeze pe curaj fizic. Pierderea de sine şi puritatea supraumană care apar în tragedie se nasc atunci când o sensibilitate medie, dotată cu o anumită forţă fizică, atinge acel moment deosebit rezervat numai pentru ea. Tragedia are nevoie de o vitalitate şi de o ignoranţă antitragice, dar şi de o anume „nepotrivire“. Pentru a fi capabil să se apropie de divin la un moment dat, un om oarecare trebuie să nu fie, în condiţii normale, nici divin şi nici nimic altceva care să îl apropie de divin.

Numai atunci când am pătruns cu propria mea privire cerul acela albastru de-o stranie dumnezeire, la care nu are acces decât un astfel de om, am început şi eu să am încredere în universalitatea sensibilităţii mele, setea mi-a fost ostoită, iar încrederea mea oarbă şi bolnăvicioasă în cuvinte s-a destrămat. Atunci şi numai atunci am devenit, trup şi suflet, parte din tragedie.

Aşa am început să înţeleg multe dintre lucrurile care îmi fuseseră neclare până atunci. Prin muşchi şi activarea lor mi s-au elucidat rând pe rând misterele pe care le creaseră cuvintele. Într-un fel, acest proces semăna cu acela al înţelegerii erosului. Încet-încet am perceput senzaţiile existenţei şi acţiunii.

Şi de s-ar fi oprit aici totul, atunci nu ar fi însemnat decât c-o apucasem şi eu, ceva mai târziu, e drept, pe acelaşi drum ca şi toţi ceilalţi. În cazul meu însă era vorba de un cu totul alt drum. Faptul că, pătruns de o idee oarecare, spiritul mi se extinde pentru a fi mai apoi cucerit cu totul de acea idee nu era deloc o raritate. Extenuat deja de dualitatea trup-spirit, ceea ce mă tulbura mai tare acum era gândul că un asemenea eveniment nu se petrecea

decât în interiorul spiritului pentru a se stinge la limitele-i exterioare. Sigur că există destule cazuri de boli psihosomatice în care spiritul se extinde şi afectează trupul. Dar eu mă gândeam şi mai departe. Cum ar fi dacă, aşa cum trupul mi s-a revelat în copilărie mai întâi la nivel conceptual, corodat de cuvinte, am inversa procesul şi am extinde domeniul de acţiune al unei idei de la spirit la trup, până când entitatea fizică, în totalitatea ei, ar deveni o armură făurită din metalul acelei idei?

În definiţia de mai sus a tragediei se sugerează că ideea în chestiune s-a regăsit în conceptul de trup. Iar trupul, cel puţin în opinia mea, prezenta faţă de spirit potenţialul unui grad mai mare de conceptualizare, al unei apropieri mai intime de idee.

Până la urmă, ideile sunt străine existenţei umane, iar trupul – simplă carcasă a muşchilor involuntari, a organelor interne şi a sistemului circulator asupra cărora nu exercită nici cel mai mic control – îi este străin spiritului. Trupul poate fi, aşadar, utilizat ca metaforă pentru idei, având în vedere că ambele sunt străine existenţei umane în sine. Iar modul în care o anume idee pune stăpânire pe minte fără să se împiedice de nimic, ca o lovitură a sorţii, nu face decât să contribuie şi mai mult la asemănarea dintre idee şi trup cu care vrând-nevrând suntem dotaţi cu toţii, automatizând astfel ideea, făcând-o de necontrolat, de o asemănare izbitoare cu carnalul. Aici se află bazele concepţiei încarnării lui Isus, dar şi a rănilor cauzate de piroanele răstignirii care li se manifestă unora în palme şi picioare.

Cu toate acestea, carnea îşi are propriile limite. O idee excentrică poate să-i comande *ad nauseam* unui oarecare să-şi crească o pereche de coarne maiestuoase şi nu-i vor creşte sub nici o formă. Factorii care limitează trupul sunt armonia şi echilibrul pe care se bazează. Scopul este să ofere frumuseţe neieşită din tipare şi însuşirile fizice necesare pentru a percepe acel cer legănat al purtătorilor de altar. Aceleaşi caracteristici îndeplinesc atât funcţia de răzbunare pe orice idee excentrică şi de corectare a ei, precum şi pe cea de menţinere a unui individ în acel punct în care nu există nici urmă de dubiu asupra propriei identităţi. Prin urmare, trupul meu, produs al unei idei, serveşte drept cea mai bună mantie pentru ascunderea acesteia. Dacă trupul ar putea atinge armonia perfectă, nonindividuală, ne-ar fi posibil să ne ferecăm individualitatea într-un spaţiu închis. Semnele

individualităţii fizice, precum o burtă rotundă (indiciu de lene spirituală) sau un piept ca o scândură urmat de coaste vizibile (indiciu al unei sensibilităţi labile), le-am găsit întotdeauna extrem de urâte şi nu mi-am putut stăpâni uimirea când am aflat că sunt şi oameni cărora le plac. Din punctul meu de vedere, nu aveam de-a face decât cu nişte acte de indecenţă, prin care indivizii în cauză îşi expuneau organele sexuale spirituale în afara trupului: un gen de narcisism pe care nu l-am putut ierta niciodată.

Tema înstrăinării trupului de spirit, născută din dorinţa pe care am descris-o mai sus, a fost multă vreme un subiect esenţial în opera mea. Am părăsit-o gradual numai după ce am început să consider trupul ca având propria-i logică, poate chiar şi propria-i gândire, şi când am realizat că însuşirile speciale ale lui nu sunt numai tăcerea şi frumuseţea formală, ci şi o anume locvacitate.

Pe măsură ce descriu mutările dintre cele două curente de gândire cu care m-am luptat, cititorul îşi va spune cu siguranţă că nu fac altceva decât să pornesc de la premise general acceptate pentru a mă lansa într-un labirint al ilogicului. Înstrăinarea trupului de spirit în societatea modernă e un fenomen aproape universal şi nu cred să existe cineva care să nu deplângă această stare de fapt, iar ieşirile mele emoţionale cu privire la „gândirea“ trupului sau la „locvacitatea“ cărnii sunt doar exagerări al căror scop este să ascundă propria-mi confuzie.

Adevărul este că am pus fetişizarea realităţii şi existenţa fizică la acelaşi nivel cu cel al cuvintelor şi le-am inclus în aceeaşi ecuaţie pentru a aduce în discuţie o descoperire pe care am făcut-o ceva mai târziu. În momentul în care am opus trupului lipsit de cuvântare, dar plin de frumuseţe fizică, minunatele cuvinte ce imitau acea frumuseţe – două trunchiuri ale aceleiaşi rădăcini conceptuale –, m-am eliberat, fără să-mi dau seama, de vraja vocabulelor. Am recunoscut atunci originea identică a frumuseţii lor formale şi-am purces la căutarea unei idei platonice care să-mi permită să pun trupul şi cuvintele la acelaşi nivel. Eram la un pas de încercarea de a-mi proiecta cuvintele pe trup. O încercare, desigur, cât se poate de neplatonică, dar mai aveam încă de trecut printr-o altă experienţă înainte de-a putea începe să vorbesc despre ideile cărnii şi locvacitatea trupului.

Pentru a arăta despre ce experienţă este vorba, trebuie să descriu prima

mea întâlnire cu soarele. Ea s-a petrecut, de fapt, în două ocazii. De multe ori ni se întâmplă ca, înainte de întâlnirea decisivă cu o persoană de care numai moartea ne va despărţi în cele din urmă, să avem o atingere fulgurantă fără ca nici una din părţi să fie conştientă de ea. Acesta a fost şi cazul meu.

Prima întâlnire – cea inconştientă – a avut loc în vara înfrângerii noastre în război, în 1945. Un soare nemilos ardea iarba scânteietoare a acelei veri aflate la graniţa dintre război şi perioada postbelică, un simplu gard de sârmă ghimpată încurcată, pe jumătate căzut, pe jumătate îngropat în buruieni. Am păşit în mijlocul razelor de soare fără o bună înţelegere a importanţei pe care o aveau pentru mine.

Subtilă şi imparţială, lumina soarelui se revărsa rătăcitor asupra întregii creaţii. Războiul se terminase, dar ierburile de-un verde greu erau arse la fel ca mai înainte de lumina necruţătoare a amiezii, o halucinaţie izbitoare agitându-se în adierea blândă. Mi-am plimbat vârfurile degetelor peste frunze, înmărmurit la ideea că mi s-ar putea spulbera sub mână.

Zilele s-au făcut luni, lunile ani, şi soarele acela a început să fie asociat cu decăderea şi distrugerea omniprezentă. Pe de-o parte, strălucea încurajator pe aripile avioanelor care decolau în misiuni, pe pădurile de baionete, pe insignele chipiurilor şi pe broderiile steagurilor militare; pe de alta, mult mai des sclipea în sângele care curgea neîncetat şi pe trupurile argintii ale muştelor adunate pe răni. Stăpân suprem al decăderii, soarele purta regimente de adolescenţi la moarte pe mări tropicale şi în lanuri, era domnul de necontestat al acelei imense ruine ruginii ce se-ntindea până la orizontul îndepărtat.

Incapabil de a-l disocia vreun moment de imaginea morţii, nici nu visam că soarele mi-ar putea oferi vreodată o binecuvântare trupească, deşi purta cu sine imagini de glorie măreaţă…

Aveam cincisprezece ani când am scris acest poem:

În ciuda a tot lumina se scurge continuu în lume
Şi toţi cei din juru-mi cu patos la soare se-nchină.
Ci eu îl evit ascuns în adâncuri de mină
Necuprinselor umbre spiritu-mi las să-l sugrume.

Şi ce mult îmi iubeam umbrele, camera mea întunecată, locul de sub birou unde mi se odihneau grămezile de cărţi! Cum mă mai lăsam furat de introspecţie, cum mă cufundam în cugetare! Cu câtă încântare ascultam insectele fragile mişunându-mi prin hăţişul minţii!

Ostilitatea pe care i-o purtam soarelui era felul meu de-a mă răzvrăti împotriva spiritului timpului. Tânjeam după nopţile novalisiene şi după amurgurile irlandeze ale lui Yeats. Înţelegeam însă că, odată cu terminarea războiului, aveam să intrăm într-o perioadă în care a trata soarele ca pe-un duşman va fi acelaşi lucru cu a te alătura turmei.

Literatura vremii era dominată de nocturn, deşi noaptea altora era mult mai lipsită de valoare estetică decât a mea. Întunericul trebuie să fie voluminos, frumos, nu anemic, pentru a fi respectat cum se cuvine. Până şi noaptea onctuoasă a tinereţii în care mă bălăceam eu era cât se poate de firavă.

Am început apoi, încet-încet, să fiu din ce în ce mai nesigur de noaptea în care-mi pusesem credinţa neţărmurită în timpul războiului şi să mă gândesc că locul s-ar putea să-mi fi fost dintotdeauna alături de cei ce i se închinau soarelui. Şi poate că nu greşeam deloc. Mi-am zis că, dacă aveam dreptate, poate că ostilitatea mea faţă de soare şi importanţa pe care o acordam în mod consecvent nopţii mele înguste erau ancorate exclusiv în dorinţa mea de-a mă alătura „turmei“.

A-nceput să-mi pară rău de toţi cei care se lăsau seduşi de meditaţii nocturne şi care aveau în consecinţă pielea uscată şi lipsită de strălucire, şi burţi ce le atârnau grotesc. Se străduiau să cuprindă o întreagă perioadă istorică într-o vastă noapte a ideilor şi respingeau soarele în orice formă cunoscută de mine. Respingeau atât viaţa, cât şi moartea, aşa cum le văzusem eu, pentru că soarele avea de-a face cu câte puţin din ambele.

Am avut ocazia să dau mâna cu soarele, într-un gest de reconciliere, în 1952, la bordul vasului cu care am călătorit pentru prima dată în străinătate. Şi de-atunci n-am mai reuşit să mă despart de el. Soarele mi-a devenit destoinic companion de călătorie pe cărarea principală a vieţii. Şi, pas cu pas, mi-a bronzat pielea şi m-a însemnat ca membru al unei alte rase.

Sigur că mi se poate reproşa faptul că gândirea aparţine în mod esenţial domeniului nocturn, că actul creator în care cuvintele sunt materie primă

are loc în întunericul febril al nopţii. Nu mi-am părăsit vechiul obicei de-a lucra în orele târzii şi eram în continuare înconjurat de cei a căror înfăţişare purta negreşit mărturia activităţilor nocturne.

De ce însă caută oamenii întotdeauna adâncul, abisul? De ce trebuie ca gândul, precum plumbul la capăt de aţă, să se concentreze numai asupra coborârii verticale? De ce nu a fost niciodată posibil pentru gândire să-şi schimbe direcţia şi să se îndrepte vertical în sus, tot mai sus, către suprafaţă? De ce trebuie ca pielea, cea care garantează existenţa în spaţiu a fiinţei umane, să fie cea mai dispreţuită şi lăsată în voia simţurilor? N-am înţeles niciodată legile care guvernează mişcarea gândirii, modul în care e predispusă la împotmolirea în adâncuri de nevăzut de fiecare dată când purcede să se coboare acolo sau modul în care, atunci când ţelul sunt tăriile, părăseşte pe nedrept neglijata formă corporală pentru a se avânta către nelimitate şi la fel de invizibile paradisuri.

Dacă regula gândirii este căutarea profunzimii, fie ea în sus, fie în jos, atunci mi se pare cât se poate de ilogic ca oamenii să nu poată descoperi adâncuri de vreun fel sau altul în „suprafaţă“, graniţa vitală care ne confirmă separarea şi forma, care ne desparte exteriorul de interior. De ce să nu aibă nici cea mai mică atracţie către profunzimea suprafeţei?

Soarele îmi atrăgea, îmi târa aproape gândurile din noaptea senzaţiilor viscerale departe, către muşchii umflaţi sub pielea bronzată. Şi îmi comanda să-mi construiesc un adăpost nou şi solid în care, pe măsură ce se ridica la suprafaţă, mintea îmi putea locui în siguranţă. Adăpostul era o piele bronzată, strălucitoare şi puternică, însoţită de muşchi care se unduiau senzual. Aşa am început să-mi dau seama că lipsa unui asemenea sălaş era cauza principală pentru care intelectualul mediu nu reuşea să fie în elementul lui atunci când vine vorba de gândirea care se concentrează asupra formelor şi suprafeţelor.

Înfăţişarea nocturnă, produs al unor organe interne bolnave, ia fiinţă mai înainte chiar ca proprietarul ei să-şi dea seama ce anume apare mai întâi: aspectul însuşi, sau simptomele fatale ale unei afecţiuni. Şi totuşi, în spaţii retrase, imposibil de văzut cu ochiul liber, încet, dar sigur, trupul îşi creează şi îşi sistematizează propria-i gândire. Pe de altă parte, vizibilă fiind ca suprafaţă şi pentru ca trupul să-şi poată crea şi supraveghea propriile idei, e

nevoie ca antrenarea lui constantă să fie chiar mai intensă decât cea a gândirii.

Nevoia de a-mi antrena trupul ar fi trebuit să-mi fie clară din momentul în care am simţit pentru prima dată atracţia profunzimilor suprafeţei. Eram conştient că singurul lucru care putea justifica o asemenea idee era muşchiul. Pe cine interesează ce are de spus un teoretician al educaţiei fizice c-un trup ramolit? Un academician palid vehiculând gânduri nocturne în liniştea propriei chilii mai treacă-meargă, dar nu există nimic mai lipsit de interes, mai cutremurător decât buzele aceluiaşi vorbind despre trup, fie în laudă, fie în batjocură. Eram atât de familiar cu acel gen de discurs, încât am decis într-o bună zi, pe neaşteptate, să-mi antrenez şi eu muşchii.

După cum e deja evident, acest proces a pornit de la „minte“. Într-o manieră asemănătoare cu cea în care antrenamentul fizic transformă muşchii presupus involuntari în muşchi voluntari, mintea poate fi şi ea transformată. Atât trupul, cât şi mintea au o tendinţă aproape naturală (unii i-ar spune lege naturală) de a aluneca în automatism, dar din experienţa proprie ştiu că poţi schimba cursul unui fluviu şi cu un canal îngust.

Iar acesta nu este decât un alt exemplu al acelei caracteristici pe care spiritul şi trupul o au în comun: tendinţa de a-şi crea propriul lor univers mic, propria lor „ordine falsă“, de fiecare dată când sunt controlate de-o idee anume. Deşi ceea ce se întâmplă poate fi privit ca o stagnare, acea tendinţă este resimţită ca o explozie de activitate animată, centripetă. Funcţia trupului şi a spiritului de a-şi crea pentru o scurtă perioadă de timp propriul lor univers miniatural nu e decât o iluzie, dar momentele de fericire din existenţa umană datorează enorm tocmai acelei „ordini false“. E un fel de funcţie protectivă a vieţii în faţa haosului care o înconjoară, care seamănă teribil cu un arici când se adună într-un ghem de ţepi.

Aşa mi-a venit ideea de a distruge acel tip de „falsă ordine“ şi de a crea un altul care să îl înlocuiască, întorcând astfel acea funcţie formativă împotriva ei înseşi şi redirecţionând-o pentru a răspunde mai bine nevoilor umane. Mi-am pus ideea în practică imediat. Poate că mai degrabă decât „idee“ ar trebui să o numesc un nou ţel pe care soarele mi-l oferea în fiecare zi.

Atunci m-am confruntat cu acele mase de oţel: grele, interzise, reci de

parcă esenţa nopţii înseşi era condensată în ele.

În acea zi mi-am început strânsa relaţie cu oţelul, una care avea să dureze zece ani.

E ciudată natura oţelului. Am observat că, pe măsură ce îi măream greutatea, rezultatul era asemănător celui dat de un cântar: cantitatea de muşchi de pe celălalt taler creştea şi ea proporţional, de parcă oţelul avea datoria să menţină un echilibru strict între cele două. Proprietăţile muşchilor mei au ajuns încetul cu încetul să fie identice cu cele ale oţelului. Am echivalat această evoluţie cu educaţia, care remodelează creierul hrănindu-l cu materie din ce în ce mai dificilă. Şi cum aveam o viziune a unui ideal clasic al corpului, care îmi servea drept model în atingerea ţelului meu, procesul în sine era oarecum similar cu idealul clasic de educaţie.

Şi totuşi, care dintre cele două se asemăna de fapt cu celălalt? Oare nu mă foloseam numai de cuvinte în încercarea de-a imita idealul fizic clasic? Frumuseţea pentru mine este întotdeauna greu de cuprins. Singurele lucruri care contează sunt ce-a fost şi ce-ar fi trebuit să fie. Prin intermediul subtilei, infinitei activităţi a oţelului, echilibrul clasic pe care trupul începuse să îl piardă a fost restabilit, revenind la forma pe care ar fi trebuit să o aibă.

Grupurile de muşchi care au ajuns să ne fie inutile în viaţa modernă, deşi parte vitală a corpului uman, sunt lipsite de sens dintr-un punct de vedere practic, iar muşchii umflaţi sunt la fel de irelevanţi precum educaţia clasică pentru majoritatea oamenilor practici. Muşchii au devenit treptat domeniul Greciei antice. Era nevoie de disciplină de oţel pentru a reînvia o limbă moartă; ajutorul oţelului era esenţial pentru a schimba liniştea morţii cu elocinţa vieţii.

Oţelul m-a învăţat cu conştiinciozitate relaţia dintre spirit şi trup: emoţiile edulcorate îmi păreau muşchi flasci, sentimentalismul – un stomac cu pielea atârnândă, excesul de impresionabilitate – o piele hipersensibilă şi albă. Prin contrast, muşchii de oţel, un stomac puternic şi o piele aspră corespundeau unui spirit luptător, unei puteri de judecată intelectuală lipsite de pasiune şi unei dispoziţii robuste. Mă grăbesc să observ aici că nu cred că oamenii obişnuiţi nu posedă nici una dintre ele. Chiar şi din experienţa mea limitată pot să dau numeroase exemple de minţi timide încastrate în

muşchi umflaţi. Aşa cum am spus deja, pentru mine însă cuvintele s-au manifestat înaintea cărnii, iar spiritul întreprinzător, echidistanţa, robusteţea trebuiau să se manifeste în reprezentări corporale, exterioare. Aşa mi-a venit ideea să mă dotez cu caracteristicile fizice necesare, printr-un fel de proces educaţional.

Dincolo de procesul educaţional, mai era altul, de sorginte romantică. Impulsul romantic, care a constituit unul dintre filoanele mele de bază din copilărie şi care nu însemna nimic în afara *distrugerii* perfecţiunii clasice, îşi aştepta şi el rândul. Precum tema dintr-o uvertură care se repetă mai târziu de-a lungul întregii lucrări, acest impuls mi-a impus o anumită structură încă înainte de a fi pus în practică.

Ca să fiu mai exact, am avut întotdeauna o atracţie romantică faţă de moarte, dar pentru a mi-o satisface aveam nevoie de un trup exclusiv clasic. O ciudată intuiţie a destinului m-a făcut să cred că motivul pentru care atracţia mea pentru moarte nu putea fi satisfăcută era enorm de simplul fapt că îmi lipseau caracteristicile fizice necesare. O înfăţişare puternică şi tragică, un trup cu muşchi sculptaţi reprezentau o condiţie *sine qua non* într-o moarte romantică şi nobilă. Orice încleştare între carnea slăbită, atârnândă şi moarte mi se părea absurd de nepotrivită. Tânjeam după o dispariţie timpurie încă de la optsprezece ani, dar mă simţeam nepotrivit pentru ea. Îmi lipseau muşchii necesari unei morţi dramatice. Şi mă simţeam cumplit de ofensat în mândria mea romantică la gândul că această nepotrivire îmi permisese să supravieţuiesc războiului.

Toate aceste convoluţii intelectuale nu erau decât încrengătura unor teme în preludiul unei vieţi care nu realizase nimic până atunci. Încă aşteptam ziua în care aveam să realizez ceva, ziua în care aveam să distrug ceva. Şi aici a intervenit oţelul. El a fost acela care mi-a dat o idee despre cum mi-aş putea atinge acel ţel.

Cam la acelaşi punct în viaţă în care cei mai mulţi dintre oameni se simt satisfăcuţi cu gradul de elevare intelectuală pe care l-au atins, aveam să descopăr că intelectul îmi fusese dat numai ca armă, ca mijloc de supravieţuire, şi nu ca inocent obiect cultural. În felul acesta, rolul disciplinelor fizice, care mi-au devenit mai târziu atât de necesare pentru supravieţuire, nu şi-a găsit termen de comparaţie decât în cazul celor care se

lansau într-o cursă nebună pentru obţinerea unei educaţii intelectuale în momentul în care tinereţea li se zbătea pe patul de moarte, şi asta pentru că până atunci trupul le fusese singura metodă de subzistenţă.

Oţelul m-a învăţat multe şi varii lucruri. Mi-a oferit un tip complet nou de cunoaştere, o cunoaştere pe care nici cărţile şi nici experienţa de viaţă nu ţi-o pot da. Am înţeles că muşchii erau atât forţă, cât şi formă şi că oricare grup de muşchi era subtil responsabil de direcţia în care îşi exercita propria forţă, ca nişte raze de lumină cărora li se dăduse formă carnală.

Nu exista nimic mai apropiat de definiţia operei de artă aşa cum o ştiusem dintotdeauna decât acest concept al formei care cuprindea forţa, cuplat cu ideea că o operă trebuie să fie organică, împrăştiind raze de lumină în toate direcţiile.

Muşchii pe care i-am produs în acest fel erau în acelaşi timp simplă realitate şi operă de artă. În mod paradoxal, aveau şi o anume natură abstractă. Problema lor fatală era că erau prea intim implicaţi în procesul vieţii, ceea ce însemna indubitabil că vor regresa şi vor pieri odată cu decăderea ei.

Am să revin la această ciudată natură abstractă ceva mai încolo. Mai important acum este faptul că muşchii aveau pentru mine o calitate esenţială: rolul lor era diametral opus faţă de cel al cuvintelor. E de ajuns să ne uităm la originea cuvintelor pentru a realiza cât de adevărată este această opoziţie. La început, precum monedele, cuvintele sunt folosite între membrii aceluiaşi grup ca mijloc universal de comunicare a emoţiilor şi nevoilor. Atâta vreme cât nu sunt afectate de uzanţă, sunt proprietate comună şi nu pot să exprime decât emoţii împărtăşite de întregul grup.

Odată individualizate, când oamenii încep să le folosească câtuşi de puţin în manieră personală, arbitrar, transformarea lor în artă este iminentă. Acestea sunt cuvintele care au descins asupra mea ca un roi de insecte înaripate, mi-au răpit individualitatea şi au încercat să mă ferece înăuntrul lor. Am reuşit însă, în ciuda atacurilor, să le întorc universalitatea – armă, dar şi slăbiciune – împotriva lor şi să le folosesc pentru a-mi universaliza propria individualitate.

Succesul meu s-a datorat faptului că eram diferit de ceilalţi şi căutam motive de dispută în legătură cu originea şi dezvoltarea timpurie a

cuvintelor. Nimic nu e mai ciudat pe lume decât glorificarea artelor verbale. Deşi la prima vedere par să aspire către universalitate, nu fac decât să se preocupe de găsirea unor metode subtile de trădare a funcţiei fundamentale a cuvintelor, aplicabilitatea universală. Până la urmă aceasta este definiţia glorificării stilului individual în literatură. Excepţia de la regulă sunt, probabil, poemele epice ale vremurilor apuse, dar orice operă literară care are numele autorului lângă titlu nu e decât o frumoasă „pervertire a cuvintelor“.

E posibil oare să verbalizezi cerul albastru pe care îl vedem cu toţii, acel misterios cer albastru pe care purtătorii templului mobil îl văd cu toţii în mod identic?

Aşa cum am mai spus deja, aici aveam cele mai mari dubii. Iar ceea ce am descoperit în muşchi, prin intermediul oţelului, era posibilitatea acestui tip de triumf al nonspecificului, un triumf al ideii că unul era la fel ca toţi ceilalţi. Îmi spuneam că, pe măsură ce presiunea continuă a oţelului îmi va elibera muşchii de particularităţile şi individualitatea pe care o posedau (produse, evident, ale degenerării) şi, pe măsură ce se vor dezvolta, ar trebui să capete un aspect universal, până când vor atinge un punct în care se vor conforma unui standard general în care diferenţele individuale vor înceta să existe. Universalitatea pe care o vor atinge atunci nu va putea fi victima nici unei coroziuni, a nici unei trădări, iar din punctul meu de vedere aceasta era cea mai importantă caracteristică pe care o posedau.

Mai mult decât atât, muşchii, atât de vizibili, de palpabili, începeau să capete o calitate abstractă. Incomunicabilitatea este însuşirea de bază a muşchilor şi datorită ei muşchii nu ar trebui să capete calităţi abstracte, precum mijloacele de comunicare. Şi totuşi…

Într-o zi de vară, înfierbântat de antrenament, îmi răcoream muşchii în briza care venea printr-o fereastră deschisă. Sudoarea mi-a dispărut ca prin minune şi răcoarea mi-a mângâiat suprafaţa muşchilor precum o atingere mentolată. În momentul imediat următor, existenţa fizică a muşchilor s-a disipat şi, la fel cum cuvintele, prin funcţionarea lor abstractă, au abilitatea de-a măcina lumea înconjurătoare până în punctul în care ele însele par a nu fi existat niciodată, muşchii mi-au strivit ceva înăuntrul fiinţei, de parcă ei înşişi nu existaseră niciodată.

Ce să fi fost acel ceva pe care îl striviseră muşchii?

Îmi transformaseră acel sentiment al existenţei în care de obicei credem numai pe jumătate într-un sentiment transparent al forţei. Aici se regăseşte ceea ce numesc eu „natura abstractă“ a muşchilor. După cum apelul meu la oţel îmi sugerase în repetate rânduri, relaţia muşchilor cu oţelul era una de interdependenţă: foarte asemănătoare cu relaţia dintre noi şi lumea înconjurătoare. Pe scurt, sentimentul existenţei conform căruia forţa nu poate fi forţă fără a avea un obiect reprezintă relaţia noastră de bază cu lumea; la fel cum noi depindem de lume, aşa depind şi eu de oţel. Şi la fel cum muşchii îşi măresc încet, dar sigur asemănarea cu oţelul, aşa suntem şi noi modelaţi de lume; şi în ciuda faptului că nici oţelul şi nici lumea nu posedă un sentiment al propriei existenţe, analogia fără sens ne face să credem în iluzia că ambele îl posedă. Dacă nu ne-am hrăni cu această iluzie, am fi incapabili să ne confirmăm propriul sentiment al existenţei, iar Atlas, de exemplu, ar ajunge să privească globul pe care îl poartă pe umeri ca pe el însuşi. Sentimentul existenţei îşi caută constant un obiect şi nu poate fiinţa decât într-o falsă lume a relativităţii.

E adevărat că, ridicând o greutate de oţel, am reuşit să mă încred în propria mea forţă. Am transpirat şi-am gâfâit, încercând să obţin o dovadă a forţei pe care o posedam. În asemenea momente, forţa aceea era a mea, dar şi a oţelului. Sentimentul existenţei mele se hrănea pe sine însuşi.

Când nu mă aflam în preajma oţelului însă, muşchii păreau să-mi alunece în izolare completă, formele lor ridicate nemaifiind decât roţi dinţate gata să se piardă pe sine în oţel. Briza răcoroasă a trecut, sudoarea s-a evaporat, şi odată cu ele existenţa muşchilor mei s-a risipit. Şi totuşi acela a fost momentul în care muşchii şi-au exercitat cea mai importantă funcţie, crănţănind în dinţii lor puternici, invizibili, acel ambiguu, relativ sentiment al existenţei şi înlocuindu-l cu un indefinibil sentiment al forţei transparente, de neegalat, căreia nu îi trebuie un obiectiv precis. Muşchii înşişi nu mai existau. Eram învăluit într-un sentiment de forţă transparent precum lumina.

Nu e deloc de mirare că aveam să descopăr adevărata antiteză a cuvintelor în acest pur sentiment de forţă pe care nu îl pot captura nici o carte şi nici un fel de analiză intelectuală. Antiteza respectivă avea să-mi

devină, treptat, punctul central al gândirii.

Formularea oricărei maniere noi de gândire porneşte de la încercarea de a reformula o temă singulară, dar ambiguă. Aşa cum pescarul încearcă mai multe beţe, iar spadasinul mai multe săbii de bambus până când o găseşte pe cea ale cărei lungime şi greutate i se potrivesc, la fel, în formularea unei maniere de gândire, o idee încă vagă este exprimată experimental în varii forme şi, numai când măsurile corecte şi greutatea potrivită sunt descoperite, devine parte esenţială din persoana cuiva.

În timpul experimentării acelei senzaţii pure de forţă, am avut presentimentul că acolo mi se afla viitoarea direcţie a gândirii. Ideea în sine mă bucura nespus şi am început să mă joc leneş cu ea mai înainte de a mi-o însuşi ca manieră de gândire. Îmi petreceam timpul învârtind procesul pe toate părţile, cu mare grijă pentru ca ideea să nu se aşeze şi experimentând cu varii şi multiple formulări ale ei. Mă căzneam să recreez acea senzaţie pură şi să îi confirm natura, precum un câine care, atras fiind de mirosul de mâncare bună pe care îl emană un os, îi prelungeşte vraja jucându-se cu el.

Cazna de a reformula a luat forma boxului şi a scrimei, despre care voi vorbi pe larg mai târziu. Lovitura de pumn şi cea de sabie au fost pentru mine o alegere naturală, având în vedere că la capătul pumnului fulgerător şi dincolo de lovitura spadei de bambus era tocmai reprezentarea dovezii celei mai sigure a luminii invizibile pe care o emană muşchii. Era o încercare de-a atinge acea „senzaţie ultimă“ pe care o găsim foarte aproape de punctul pe care îl putem atinge cu simţurile.

Simţeam instinctiv că în acel spaţiu gol era ceva ascuns. Nici măcar cu ajutorul simţului forţei pure nu puteam să ajung decât la un pas de acel ceva; cu intelectul sau cu intuiţia artistică nu puteam să mă apropii la mai puţin de zece-douăzeci de paşi. Arta l-ar fi putut cu siguranţă exprima într-un fel sau altul. Dar, pentru a-l exprima, aveam nevoie de un mijloc de a o reda, iar funcţia abstractă a cuvintelor nu ar fi reprezentat decât un obstacol pentru mine. Pe de altă parte, exprimarea nu m-ar fi satisfăcut, probabil, din moment ce motivaţia mea iniţială fusese tocmai îndoiala asupra ei înseşi.

Nu e deloc surprinzător ca ponegrirea cuvintelor să atragă atenţia cuiva asupra caracterului dubios al actului exprimării. Cum se face că avem dorinţa de a exprima lucruri care nu pot fi redate, şi câteodată chiar reuşim?

O asemenea reuşită e un fenomen care are loc atunci când o formulare subtilă a cuvintelor are un efect extrem asupra imaginaţiei cititorului – autor şi cititor devin complici într-o crimă a imaginaţiei. Rezultatul acelei complicităţi dă naştere operei de artă, acel „lucru care nu e lucru“, şi este, în consecinţă, identificat cu „creaţia“.

Realitatea este că funcţia abstractă a cuvintelor – pe care şi-au dobândit-o iniţial datorită caracteristicii logosului de a aduce ordine în haosul obiectelor concrete – şi exprimarea – o încercare de-a întoarce funcţionarea abstractă împotriva ei înseşi, la fel cum curentul electric se poate mişca în direcţie inversă – evocă o întreagă lume de fenomene exclusiv prin intermediul cuvintelor. De aceea am sugerat mai devreme că orice operă literară este un fel de frumoasă transfigurare a limbii. „Exprimarea“, prin natura sa, reprezintă recrearea unei lumi formate din obiecte concrete prin intermediul exclusiv al limbii.

Şi câte adevăruri ale unor minţi leneşe au fost acceptate în numele imaginaţiei! De câte ori nu a fost termenul imaginaţie folosit pentru a face mai prezentabilă acea tendinţă bolnăvicioasă a spiritului de-a se avânta către tării într-o nelimitată căutare a adevărului, lăsând trupul în urmă! De câte ori n-au evadat oamenii din durerile propriilor trupuri cu ajutorul acelui aspect sentimental al imaginaţiei care ne face să simţim suferinţele altora ca şi cum ar fi ale noastre! Şi de câte ori n-a exaltat imaginaţia încercările spirituale care ar fi fost foarte greu de măsurat altfel! Şi când acest tip de aroganţă a imaginaţiei conectează actul exprimării artistului cu complicii săi, ia naştere opera de artă, un „ceva“ ficţional, a cărui interferenţă excesivă sfârşeşte prin a perverti şi altera realitatea. Aşa au ajuns oamenii să nu mai poată intra în contact decât cu umbrele şi să-şi piardă curajul de a se simţi liniştiţi în interacţiunea cu propriul trup.

Ceea ce pândea dincolo de fulgerul pumnului şi de lovitura spadei de scrimă era la polul opus faţă de exprimarea verbală. Sau cel puţin acesta era sentimentul pe care îl emana, un sentiment de a fi esenţa a ceva extrem de concret, poate chiar esenţa realităţii. Nu, nu îl puteai numi „umbră“. La capătul pumnului, al vârfului spadei de bambus, o nouă realitate îşi iţise capul, o realitate care respingea orice încercare de a o abstractiza, orice expresie a fenomenelor care recurgeau la abstractizare.

Mai presus de orice, acolo se afla esenţa acţiunii şi a puterii. Acea realitate este cea care, în limbajul popular, este numită „inamicul“.

Inamicul şi cu mine populam aceeaşi lume. Când mă uitam, inamicul era văzut; când el se uita, eu eram cel văzut; stăteam faţă-n faţă fără nici un fel de imaginaţie între noi, ambii locuitori ai aceleiaşi lumi a acţiunii şi forţei, lumea „în care eşti văzut“. Inamicul nu e deloc o idee, pentru că, oricât am încerca să urcăm pe scara exprimării verbale, treaptă după treaptă, pentru a ajunge la o idee, şi oricât ne-am holba la acea idee, nu vom reuşi decât să orbim în lumina-i, iar ideea nu ne va privi niciodată pe noi. Într-un tărâm în care privirea ne este întoarsă imediat, nu ne rămâne deloc timp pentru a ne exprima în cuvinte. Pentru a fi capabili de exprimare, trebuie să ne plasăm în afara acelei lumi. Şi cum acea lume nu ne întoarce niciodată privirea, ne rămâne îndeajuns de mult timp pentru a ne uita şi a ne exprima pe îndelete. Dar când o realitate ne întoarce privirea nu reuşim sub nici o formă să-i capturăm esenţa.

Întorcându-ne privirea, inamicul, cel care pândeşte în spaţiul gol de dincolo de fulgerul pumnului sau de lovitura spadei, este adevărata esenţă a lucrurilor. Ideile nu se holbează la rândul lor la tine, lucrurile însă, da. Dincolo de expresia lor verbală, ideile plutesc în spatele semitransparenţei lucrurilor fictive pe care le-au realizat. Dincolo de acţiune, plutind în spatele spaţiului semitransparent pe care l-a dobândit inamicul, putem însă zări „lucrul“. Acel „lucru“ îi apare drept moarte omului de acţiune (precum taurul – toreadorului), oprimându-l fără nici o posibilitate de intervenţie a imaginaţiei.

Chiar şi aşa, nu am reuşit să mă încred în el decât atunci când îmi apărea la marginea stării de conştienţă. Aşa am perceput vag faptul că singura dovadă a existenţei stării de conştienţă era suferinţa. Exista, fără doar şi poate, o anume splendoare în durere, splendoare pe care o asemuiam cu cea care se află ascunsă în forţă.

Că o acţiune e lipsită de efect până când nu e înscrisă cu litere de foc în spaţiile inconştiente ale minţii prin antrenament repetat nu e o noutate. Eu însă eram interesat de ceva oarecum diferit. Pe de o parte, dorinţa mea de-a avea o experienţă pură a conştienţei se baza pe triada trup-forţă-acţiune, iar pe de alta, pasiunea pe care-o aveam pentru experienţa pură se baza pe acel

moment în care, datorită acţiunii reflexe a subconştientului antrenat, trupul îşi folosea cea mai bună calitate a sa. Singurul lucru care mă atrăgea cu adevărat era punctul în care aceste două tendinţe se uneau, acel punct de contact în care valoarea absolută a conştienţei şi valoarea absolută a trupului se potriveau exact una peste cealaltă.

Nu voiam să-mi îmbăt simţurile cu droguri sau alcool. Voiam să-mi urmez conştienţa până la limită ca să aflu unde se transformă în forţă inconştientă. Prin urmare, ce mărturie mai puternică a persistenţei conştienţei până la limită decât suferinţa fizică? Există o interdependenţă imposibil de negat între conştienţă şi suferinţa fizică, iar conştienţa oferă cea mai sigură dovadă a persistenţei durerii fizice.

Aşa am început să înţeleg că durerea ar putea fi singura dovadă a persistenţei conştienţei în corporal, singura ei expresie fizică. Pe măsură ce cantitatea de muşchi de pe corp îmi creştea şi odată cu ea forţa fizică, simţeam cum se năştea în mine o tendinţă către acceptarea pozitivă a durerii, iar interesul meu pentru suferinţa fizică se adâncea. Această evoluţie nu era rezultatul imaginaţiei, ci o descoperire pe care o făcusem direct, trupeşte, datorită soarelui şi oţelului.

Sunt sigur că mulţi au avut o experienţă asemănătoare, dar, cu cât mai precisă este lovitura mănuşii de box sau a spadei de scrimă, cu atât mai mult este resimţită ca o contralovitură, nu ca o lovitură, aplicată oponentului. Propria-ţi lovitură, propria-ţi forţă creează un fel de spaţiu. O lovitură îşi atinge scopul dacă în acel moment trupul oponentului se potriveşte în acel spaţiu şi ia o formă identică cu el.

Cum e posibil ca o lovitură să fie resimţită astfel? Ce face ca o lovitură să aibă succesul scontat? Reuşita vine atunci când atât timpul, cât şi spaţiul loviturii sunt potrivite. Mai mult decât atât, reuşita are loc atunci când alegerea momentului şi a punctului de lovire face ca oponentul să fie luat prin surprindere, atunci când cel care loveşte intuieşte exact clipa în care oponentul e cu garda jos cu o fracţiune de secundă *mai înainte* de a fi perceptibilă prin intermediul simţurilor. Intuiţia de acest fel e imposibil de anticipat chiar şi de către sine şi nu poate fi atinsă decât prin antrenamente interminabile. Dacă momentul potrivit e perceptibil în mod conştient, e deja prea târziu să mai aplici lovitura. Altfel spus, e deja târziu atunci când acel

ceva care pândeşte în spaţiul de dincolo de fulgerul pumnului sau de vârful spadei a luat formă. Odată format, se găseşte deja instalat confortabil în acel spaţiu marcat şi creat de cel care dă lovitura. Acela e momentul care decide victoria.

Procesul greoi de creare a muşchilor, în care forţa creează formă şi forma creează forţă, este repetat atât de subtil în toiul luptei, încât devine imperceptibil cu ochiul liber. Precum lumina, forţa emite propriile raze şi este reînnoită în mod constant, distrugând şi recreând forma pe parcurs. Am văzut cu ochii mei cum forma frumoasă şi armonioasă învinge forma urâtă şi imprecisă. Imperfecţiunile lasă invariabil locuri libere pentru oponent şi produc raze neclare de forţă.

Oponentul este învins atunci când îşi aşază forma în golul acelui spaţiu pe care cel cu care se luptă l-a marcat deja. În acel moment e imperios necesar să-ţi menţii o formă constantă de precizie şi frumuseţe. Iar forma trebuie să-ţi fie extrem de adaptabilă, de o flexibilitate fără egal, ca o serie de sculpturi create de la un moment la altul de un trup fluid. Radiaţia continuă a forţei trebuie să îşi creeze propria formă, aşa cum un jet continuu de apă ia forma fântânii în care curge.

Am simţit şi eu cum soarele şi oţelul cărora m-am supus atâta vreme mă formau ca pe o sculptură fluidă. Trupul astfel modelat aparţine clar vieţii şi am început să simt că valoarea pe care o are este strâns legată de această splendoare temporară. De aceea s-a străduit atât de mult sculptura să comemoreze gloria de moment a cărnii în marmură perenă.

Urmarea firească este că moartea nu se află decât la un pas de acel moment special.

Ajuns în acest punct, o nouă înţelegere, mai intimă, a cultului eroului mi s-a revelat. Atitudinea cinică conform căreia orice fel de adorare a unui erou este comică e întotdeauna umbrită de un sentiment de inferioritate fizică. Cel care se crede pe sine însuşi lipsit de atributele fizice necesare eroismului este şi cel care, invariabil, se amuză pe seama eroului, iar mie, unul, mi se pare atât de lipsit de onestitate că în frazeologia de care face uz şi în care pretinde că se foloseşte de o logică universală şi generală nu se regăseşte (sau cel puţin audienţa lui nu se aşteaptă să regăsească) nici o indicaţie cu privire la propriile-i trăsături fizice. Încă nu mi-a fost dat să aud

cultul eroului batjocorit de cineva dotat cu ceea ce se numeşte caracteristici fizice eroice. Cinismul facil este legat întotdeauna de muşchi flasci sau de obezitate, pe când cultul eroului şi nihilismul viguros sunt întotdeauna legate de un trup puternic şi de muşchi bine pronunţaţi. În fond şi la urma urmei, cultul eroului este principiul de bază al trupului şi este parte intrinsecă a contrastului dintre robusteţea corpului şi distrugerea lui – moartea.

Trupul poartă cu sine îndeajuns de multă putere de convingere pentru a distruge aura comică ce înconjoară o conştiinţă de sine prea puternică. Un corp bine proporţionat poate fi tragic, dar nu are nici urmă de comic în el. Ceea ce, în ultimă instanţă, salvează carnea de ridicol şi îi menţine demnitatea este preexistenţa morţii într-un trup sănătos şi viguros. Ce amuzante ar fi exuberanţa şi eleganţa toreadorului dacă meseria i-ar fi în întregime despărţită de asocierea cu moartea!

Victoria, senzaţia pe care o încerci atunci când te bucuri de ea sunt cât se poate de insipide atunci când eşti în căutarea senzaţiei ultime. În cele din urmă, oponentul – realitatea care îţi întoarce privirea – e moartea. Şi cum moartea, după cât se pare, nu se lasă învinsă de nimeni, gloria victoriei nu e decât una lumească, în cea mai pură formă a sa. Iar dacă nu e decât lumească, mi-am spus, atunci trebuie că e posibil să obţii ceva oarecum similar folosind arta cuvântului.

Ceea ce detectăm în capodoperele sculpturii, precum în *Vizitiul din bronz* din Delphi, în care gloria, mândria şi timiditatea reflectate în momentul victoriei sunt redate cu o fidelitate nemuritoare, este apropierea spectrului morţii nu mai departe decât de partea opusă a învingătorului. Pe de altă parte, prin reprezentarea simbolică a limitelor spaţialităţii, sculptura ne indică faptul că declinul se află chiar în apogeul gloriei omeneşti. În aroganţa lui, sculptorul a încercat să captureze viaţa în acel moment suprem.

Dacă solemnitatea şi demnitatea trupului sunt produse exclusiv ale elementului de mortalitate care se ascunde în el, atunci trebuie că drumul care duce către moarte are o legătură personală cu durerea, suferinţa şi cu conştiinţa permanentă, o dovadă clară a vieţii. Incidentele în care loviturile violente mortale şi muşchii bine dezvoltaţi erau combinate cu îndemânare

aveau loc numai ca răspuns la cererile estetice ale destinului, deşi destinul nu se preocupă prea adesea de consideraţii estetice.

Ca băiat nu mi-au fost străine diversele tipuri de disconfort fizic, dar creierii înfierbântaţi şi supersensibilitatea adolescenţei le-au confundat pentru totdeauna cu suferinţele spirituale. În şcoala gimnazială un marş forţat de la Gora la Sengokubara, continuat peste trecătoarea Otome până la câmpia de la poalele muntelui Fuji a reprezentat un efort considerabil, dar tot ceea ce-am învăţat din acea experienţă a fost o suferinţă pasivă, mentală. Îmi lipsea curajul să caut suferinţa, să iau asupră-mi durerea în sine.

Înţelegerea suferinţei ca dovadă a curajului a reprezentat în trecut tema centrală a ritualurilor de iniţiere, ritualuri care erau în acelaşi timp şi ceremonii care celebrau moartea şi învierea. În prezent însă, am uitat cu toţii acea luptă ascunsă şi acerbă dintre conştiinţă şi trup care se manifestă în curaj, în special în cel fizic. În general, conştiinţa este considerată a fi pasivă, pe când trupul este activ şi constituie esenţa a tot ceea ce este curajos şi îndrăzneţ. Cu toate acestea, în drama curajului fizic rolurile sunt, de fapt, inversate. Carnea bate constant în retragere în funcţia ei de autoapărare, pe când conştiinţa controlează în mod clar decizia de-a trimite trupul în abandon de sine. Claritatea ultimă a conştiinţei este astfel unul dintre factorii cei mai importanţi în abandonul de sine.

Rolul curajului fizic este acceptarea suferinţei pentru ca tot el să fie sursa acelui gust necesar pentru înţelegerea şi aprecierea corectă a morţii, o condiţie *sine qua non* pentru ca o adevărată conştiinţă a morţii să fie posibilă. Filozoful, din turnul lui de fildeş, poate să cugete cât de mult vrea asupra ideii morţii pentru că, atâta vreme cât va rămâne separat de curajul fizic fără de care conştientizarea morţii nu e posibilă, nu va fi capabil să îi cuprindă sensul. Şi pentru ca lucrurile să fie clare: vorbesc aici numai despre curajul „fizic“; „conştiinţa intelectualului“ şi „curajul intelectual“ nu mă preocupă în acest context.

Eu trăiam însă într-o lume în care spada de scrimă nu mai era de mult un simbol al adevăratei săbii, iar sabia cea reală, atunci când aveai acces la ea, nu mai tăia decât aerul. Arta scrimerului era o sumă a oricărui tip de frumuseţe masculină, dar acea masculinitate nu mai era de nici un uz practic în societate, fiind aproape de neseparat de arta care depinde în mod exclusiv

de imaginaţie. O imaginaţie pe care o detestam. Scrima nu trebuia, din punctul meu de vedere, să permită nici un fel de intervenţie a imaginaţiei.

Conştienţi de faptul că nimeni nu dispreţuieşte imaginaţia mai mult decât visătorul, ale cărui vise sunt un proces al imaginaţiei, cinicii se vor strâmba în sinea lor la confesiunea pe care tocmai am făcut-o.

Cu toate acestea, la un moment dat, muşchii mi-au devenit vise. Muşchii pe care mi-i făcusem erau poate instrumentul imaginaţiei altora, dar nu-mi mai permiteau să-i torturez cu imaginaţia. Atinsesem un nivel la care făceam cunoştinţă cât se poate de rapid cu lumea celor care „sunt văzuţi“.

Şi dacă proprietatea specifică a muşchilor era să hrănească imaginaţia altora, fiind în acelaşi timp complet lipsiţi de una proprie, eu încercam să împing lucrurile mai departe prin scrimă şi să ajung la acţiunea pură care nu permitea nici un fel de imaginaţie, fie ea proprie sau a altora. Mi se părea câteodată că reuşeam, dar alteori era clar că nu. În orice caz, forţa fizică era cea care se lupta, care o lua din loc şi care urla…

Oare cum ştiau grupurile de muşchi atât de grei, de întunecaţi, de statici momentul alb-fierbinte al nebuniei acţiunii? Îmi plăcea extrem de mult prospeţimea acelei conştiinţe care se unduia nestăvilit pe dedesubtul tensiunii spirituale, de orice fel ar fi fost ea. Încetasem să mai cred că posedam acea pură calitate intelectuală care făcea ca arama bucuriei să fie acoperită cu argintul conştiinţei. Ea era cea care făcea acea nebunie a acţiunii ceea ce era cu adevărat. Ajunsesem să cred că muşchii, puternici, bine organizaţi şi tăcuţi, erau sursa reală a clarităţii conştiinţei mele. Durerea ocazională, cauzată de-o lovitură care şuierase pe lângă scut, făcea imediat loc unei conştiinţe încă şi mai acute care suprima durerea, iar tăierea momentană a respiraţiei era începutul unei nebunii copleşitoare. În acele momente mi-a fost dat să zăresc un soare diferit de cel cu care fusesem binecuvântat atâta vreme, un soare plin de flăcări negre şi ameninţătoare, un soare al morţii care nu ardea pielea, ci îi dădea o ciudată strălucire.

Acest soare secund era de fapt mult mai periculos pentru intelect decât cel dintâi. Iar acel pericol mă încânta mai mult decât orice altceva.

Ce se petrecea însă în interacţiunile mele cu cuvintele în acea perioadă? Îmi creasem deja un stil oarecum asemănător muşchilor: flexibil şi liber.

Eliminasem orice urmă de grăsime estetică şi păstrasem doar decoraţiuni „musculare“, decoraţiuni care deşi nu îşi aveau nici un folos în civilizaţia modernă erau foarte necesare din motive de prestigiu şi prezentabilitate. Un stil doar funcţional îmi era la fel de antipatic ca şi unul exclusiv senzual.

În orice caz, această stare de fapt mă punea în situaţia de-a exista pe-o insulă a mea şi numai a mea. La fel cum trupul îmi era izolat, şi stilul îmi era la limita non-comunicării, unul care nu accepta, ci respingea. Ceea ce mă obseda cel mai mult era distincţia (deşi stilul meu însuşi nu o poseda în mod necesar). Stilul la care visam, stilul meu ideal, poseda frumuseţea gravă a lemnului lustruit din holul unei vile de samurai, într-o după-amiază de iarnă.

Deşi nu mai e poate nevoie s-o spun, stilul meu se întorcea treptat cu spatele la preferinţele timpului. Debordând de antiteze, înveşmântat în solemnitate grea, de modă veche, nu îi lipsea deloc nobleţea, dar păstra constant acel pas ceremonios, grav pe oriunde mergea, bătând pasul de paradă în dormitoarele altora, la fel cum o făcea oriunde altundeva. Ca un ofiţer de modă veche, cu pieptul bombat şi umerii traşi înapoi, privea cu dispreţ la stilurile altora, cocoşate, îndoite de genunchi sau chiar, ferească Dumnezeu!, unduind din coapse.

Ştiam desigur că existau adevăruri pe lume la care nu puteai ajunge decât dacă îţi îndreptai corpul. Dar preferam să le las altora.

Mă hotărâsem în adâncul meu să creez o unire între artă şi viaţă, între stil şi etosul acţiunii. Dacă stilul era aidoma muşchilor şi manierelor de comportament, atunci funcţia lui era în mod clar aceea de-a limita capriciile imaginaţiei, iar orice adevăruri care-ar fi rămas astfel neexplorate nu mă priveau deloc. La fel, nu îmi păsa câtuşi de puţin că teama şi oroarea confuziei şi ambiguităţii îmi ocoleau stilul. Hotărâsem deja că aveam să aleg doar un singur adevăr, evitând cu orice preţ să ajung la adevărul atotcuprinzător. Printr-un proces de selecţie diplomatică a spiritului, ignoram adevărurile enervante şi urâte şi căutam să evit influenţa morbidă pe care delăsarea în imaginaţie o avea asupra oamenilor. A-i subestima şi ignora influenţa era un lucru periculos. Din fortificaţiile construite meticulos ale stilului, forţele bolnăvicioase ale invizibilei imaginaţii, la pândă în întuneric, puteau să îşi lanseze în orice moment atacul lor laş. Zi şi

noapte am stat de gardă pe baricade. Din vreme în vreme, flăcări roşii izbucneau pe neaşteptate din întuneric ca un semnal luminos în noaptea care se întindea fără de sfârşit înainte-mi. Mă-mbărbătam spunându-mi că-i un foc de tabără. La fel de brusc precum apăruseră, focurile se dizolvau în noapte. Drept scut şi armă împotriva imaginaţiei şi-a scutierului ei, sensibilitatea, aveam stilul. Căutam să realizez în stil acea tensiune a santinelei de noapte, fie ea pe uscat, fie pe mare. Înfrângerea o uram mai mult decât orice pe lume. Există oare înfrângere mai dezgustătoare decât cea în care eşti corodat şi veştejit dinăuntru de secreţiile acide ale sensibilităţii până când propria aparenţă exterioară ţi se pierde, se dizolvă, se lichefiază? Sau atunci când societatea îţi face acelaşi lucru, iar tu îţi alterezi propriul stil pentru a te salva?

Suntem cu toţii conştienţi că o capodoperă, culmea ironiei!, apare tocmai ca rezultat al acestei înfrângeri, al acestei morţi a spiritului. Deşi puteam să bat în retragere pentru un moment aici şi să recunosc acele capodopere drept victorii, ştiam prea bine că erau victorii triste, fără confruntare şi fără luptă, victorii specifice prin definiţie numai artei. Eu însă căutam cu disperare lupta, fie ea victorioasă sau nu. Deloc nu mă-ncânta ideea unei înfrângeri – ca să nu mai vorbim de-o victorie – fără luptă. Pe de altă parte, ştiam foarte bine cât de înşelătoare era natura oricărui tip de conflict artistic. Opinia mea era că lupta trebuia purtată în afara domeniului artei, pentru ca în artă să te poţi concentra asupra apărării propriei cetăţi. Trebuia să fii un apărător viguros în artă şi un luptător bun în afara ei. Scopul vieţii mele era să-mi însuşesc toate calităţile unui războinic.

În perioada postbelică, atunci când toate valorile erau întoarse pe dos, m-am gândit adeseori – şi chiar am comentat în prezenţa altora – că acum era timpul să reînviem vechiul ideal japonez al combinării literelor cu artele marţiale, a artei cu acţiunea. Pentru o vreme, după aceea mi-am pierdut interesul pentru acel ideal, dar, când am început să-nvăţ de la soare şi de la oţel secretul exprimării cuvintelor prin intermediul trupului (nu a trupului prin intermediul cuvintelor), cei doi poli opuşi din interiorul fiinţei mele au început să menţină un echilibru, iar întrerupătorul generatorului minţii mele, dacă pot să-l numesc aşa, s-a comutat de pe curentul continuu pe cel alternativ. Mintea mi-a creat un sistem care a instalat în sine însuşi două

elemente care se respingeau reciproc, care se deplasau alternativ în direcţii opuse, dând astfel impresia creării unei divizări încă şi mai pronunţate a personalităţii, deşi în practică creau de fapt un echilibru viu şi permanent care era distrus şi readus la viaţă în mod constant. Adoptarea unei polarităţi duale a sinelui şi acceptarea contradicţiei şi a coliziunii erau formula mea proprie de melanj al artei cu acţiunea.

Mi-a părut atunci că vechiul meu interes contrar principiului literar începea pentru prima dată să dea roade. Principiul sabiei părea să rezide în alianţa sa cu moartea fără pesimism şi impotenţă, dar cu energie debordantă, cu floarea perfecţiunii fizice şi voinţa de a lupta. Nimic mai îndepărtat de principiul literaturii. În literatură, moartea este ţinută în şah, deşi folosită în acelaşi timp drept forţă conducătoare; puterea este dedicată construirii de ficţiuni goale; viaţa este ţinută în rezervă, amestecată doar atât cât trebuie cu moartea, conservată şi revărsată asupra producţiei operelor de artă care posedă o ciudată existenţă eternă. S-ar putea spune că acţiunea piere odată cu bobocul, pe când literatura este o floare care nu moare. Iar o floare care nu moare este, desigur, o floare artificială.

Prin urmare, combinarea acţiunii cu arta este echivalentul combinării florii care se veştejeşte cu floarea care trăieşte peren, amestecarea într-un singur individ a două dintre cele mai contradictorii dorinţe ale omenirii împreună cu visele de împlinire a acelor dorinţe. Care este rezultatul acestei combinări?

A fi pe deplin familiar cu esenţa acestor două lucruri, unul care trebuie să fie fals, iar celălalt adevărat, înseamnă să le ştii foarte bine sursele şi să te faci parte din misterul lor, să le distrugi în secret visele unuia despre celălalt. Când acţiunea se vede pe sine drept realitate, iar arta drept falsitate, falsităţii i se oferă autoritatea să-şi dea girul final asupra propriului adevăr şi să ia asupra-şi visele pe care le posedă, într-o încercare de a profita de propria-i natură falsă. Aşa au fost scrise poemele eroice. Pe de altă parte, când arta se consideră pe sine realitate, iar acţiunea, falsitate, acea falsitate devine expresia ultimă a lumii fictive create de artă, forţată să înţeleagă că propria-i moarte nu mai este sprijinită de falsitate şi că realitatea morţii provine din realitatea propriei esenţe. Această moarte este una temătoare, o moarte care se pogoară asupra fiinţei umane care n-a trăit niciodată, dar

care îi permite în ultimă instanţă să viseze la existenţa în lumea acţiunii – falsitatea – a unei morţi alta decât a sa.

Când mă refer la aceste vise şi la distrugerea lor, mă gândesc la perceperea a două adevăruri ascunse: unu, floarea falsităţii visată de omul de acţiune nu e nimic mai mult decât o floare artificială, şi doi, moartea provocată de falsitatea visată de artă nu conferă nici un fel de favoruri speciale. Pe scurt, abordarea dual elimină orice posibilitate de salvare prin intermediul visului: cele două secrete care nu ar trebui să fie în nici un caz aduse faţă-n faţă văd unul prin celălalt. În trup, colapsul principiilor ultime ale vieţii şi morţii trebuie acceptat fără tăgadă.

Sigur că întrebarea care se pune este dacă există cineva care poate trăi această dualitate în practică. Din fericire, din cauză că acest gen de ideal odată materializat dispare într-o clipită, cazurile în care această dualitate îşi asumă forma absolută sunt extrem de rare. Secretul acestei dualităţi ultime, intern conflictuale, este că, deşi îşi poate face simţită prezenţa la suprafaţă printr-o vagă senzaţie de teamă, nu va fi pusă cu adevărat la încercare până în momentul morţii. Iar în momentul în care idealul dual care nu oferă nici un fel de salvare se materializează, cel pe care îl preocupă această dualitate va trăda idealul, fie dintr-o parte, fie din alta. Cum viaţa fusese cea care îl obligase să perceapă idealul atât de nemilos, îşi va trăda propria percepţie odată aflat în faţa morţii. Iar dacă n-o face, moartea îi va fi de neîndurat.

Cât suntem în viaţă însă ne mulţumim cu orice atitudine adoptăm, fapt demonstrat de frecvenţa morţii în sport şi de renaşterile pline de prospeţime care îi urmează. Acolo unde mintea se implică, victoria provine dintr-un echilibru în faţa distrugerii întotdeauna iminente.

Cum şi mintea mea e predispusă pentru totdeauna la plictiseală, nici o sarcină, cu excepţia celor mai dificile, aproape imposibil de realizat, nu reuşea să-mi mai trezească interesul. Mai la obiect, nu mai era interesată de nimic altceva decât de genul de joc periculos în care se punea pe sine în primejdie, atât în joc, cât şi în „duşul“ rece care urma.

Am trecut prin momente în care scopul minţii mele era să cuprindă modul în care percepeau lumea înconjurătoare persoanele cu un fizic masiv. Aceasta era în mod clar o problemă mult prea mare pentru cunoaştere să o rezolve singură, pentru că, deşi cunoaşterea poate penetra întunericul

folosindu-se de nenumăratele tulpini căţărătoare ale senzaţiei şi intuiţiei ca frânghii ajutătoare, în acest caz tulpinile însele erau dezrădăcinate; sursa care căuta cunoaşterea era a mea, pe când dreptul la simţul existenţei era acordat de cealaltă parte.

O scurtă meditaţie va face această explicaţie mai clară. Simţul existenţei unui om cu un fizic masiv trebuie să fie unul care încorporează lumea întreagă, pentru că pentru acel om, înţeles aici ca obiect al cunoaşterii, orice se află în afara lui (mă includ aici şi pe mine) trebuie să fie în mod necesar transferat în lumea obiectivă, exterioară, a cărei experienţă îi e accesibilă prin simţuri. În asemenea condiţii, nu există nici cea mai mică posibilitate de a picta o imagine corectă fără a adopta o conştienţă încă şi mai atotcuprinzătoare. E ca atunci când încercăm să înţelegem cum arată existenţa pentru cineva născut într-o altă ţară: nu putem decât să ne folosim de concepte generale, abstracte, precum omenire, umanism universal şi aşa mai departe, şi să facem deducţii bazate pe aceste unităţi ipotetice. Aceasta însă nu este o ştiinţă exactă, ci o metodă care lasă acele elemente pe care nu le putem cuprinde cu mintea fără răspuns şi face deducţii bazate pe analogiile cu alte elemente cunoscute. Întrebarea reală este ignorată, iar lucrurile pe care chiar „vrem să le ştim“ sunt puse deoparte. Singura alternativă posibilă este ca imaginaţia să se facă stăpână fără nici un fel de jenă şi să împodobească obiectul cunoaşterii cu o varietate de poezii şi fantezii.

Pentru mine însă fantezia s-a spulberat deodată. Mintea-mi plictisită mi se pierdea în reverii despre cele de neînţeles, când pe nepusă masă misterul s-a dezintegrat. Pe neaşteptate, eu eram cel cu un fizic de invidiat.

Cei care fuseseră până atunci pe cealaltă parte a râului erau acum pe acelaşi mal cu mine. Ghicitoarea dispăruse, moartea era singurul mister. Şi cum această libertate nu fusese produsă de ea, mândria minţii era teribil de rănită. Dispreţuitor, a început să mai caşte o dată, apoi a încercat să se mai vândă o dată urâtei imaginaţii, pentru ca în final singurul lucru care i-a rămas pentru totdeauna să fie moartea.

Şi totuşi unde este diferenţa? Dacă sursele cele mai adânci ale imaginaţiei morbide care te învăluie la căderea nopţii, voluptuoasa imaginaţie, sursă a abandonului senzual, sunt de domeniul morţii, cum diferă atunci acea

moarte de moartea eroică? Ce distincţie există între moartea eroică şi cea decadentă? Calea dual㠹 a crudei stopări a salvării dovedeşte că, în ultimă instanţă, sunt unul şi acelaşi lucru, iar etica literară şi etica acţiunii nu sunt decât eforturi patetice de rezistenţă împotriva morţii şi a uitării.

Singura diferenţă posibilă o reprezintă prezenţa sau absenţa ideii de onoare, pentru care moartea este „ceva care trebuie văzut“, şi prezenţa sau absenţa esteticii formale a morţii care o însoţeşte, cu alte cuvinte natura tragică a modului în care abordăm moartea şi frumuseţea trupului care se-ndreaptă spre pieire. Aşadar, când vine vorba de-o moarte frumoasă, suntem condamnaţi la inegalităţi şi grade de noroc direct proporţionale cu inegalităţile şi gradele de noroc cu care am fost binecuvântaţi încă de la naştere, cu toate că această inegalitate este oarecum obstrucţionată în ziua de azi de faptul că omului modern îi lipseşte aproape cu desăvârşire dorinţa grecilor antici de-a trăi „frumos“ şi de-a muri „frumos“.

Şi de ce trebuie să fie fiinţa umană asociată cu ideea de frumuseţe numai prin intermediul unei morţi eroice, violente? În viaţa de zi cu zi, societatea are grijă să supravegheze cu mare atenţie orice încercare de participare la frumos venită din partea bărbaţilor. Frumuseţea fizică masculină este dispreţuită atunci când este luată în considerare ca atare, ca „obiect“ în sine, fără nici un fel de agent intermediar, iar profesia actorului, una în care trebuie să „fii văzut“ tot timpul, este departe de-a primi respectul cuvenit. Când vine vorba de bărbaţi, regula de bază este cât se poate de strictă. Anume: bărbatul nu trebuie să permită să fie obiectivat sub nici o formă, cu excepţia obiectivării datorate acţiunii supreme, momentul morţii, în care, chiar nevăzute, ficţiunea de-a fi văzut şi frumuseţea obiectului sunt permise. Aceasta este frumuseţea escadroanelor morţii, recunoscută ca frumuseţe nu numai în sens spiritual, dar şi în sens erotic de către bărbaţi, în general. În plus, a fi agentul unei acţiuni eroice de-o intensitate dincolo de resursele normale ale unui muritor de rând nu lasă loc nici unei obiectivări fără intermedierea unui agent. Oricât de-aproape de acest moment de acţiune supremă, un intermediar pentru frumuseţe, pot să ajungă cuvintele, nu au o şansă mai mare de a-l domina decât are un obiect zburător de-a atinge viteza luminii.

Ceea ce încercam eu să descriu nu era însă frumuseţe. A discuta despre

frumuseţe înseamnă să încerci să discuţi problema „mai adânc“, iar eu n-aveam nici cea mai mică intenţie de-a face aşa ceva. Eu voiam să fac ordine într-un număr divers de idei şi să le prescriu tuturor limitele funcţiilor.

Aşa am descoperit că adâncimile cele mai profunde ale imaginaţiei zăceau în moarte. Avusesem, probabil, o reacţie naturală atunci când, pe lângă necesitatea pregătirii unei apărări împotriva constrângerilor imaginaţiei, îmi venise ideea întoarcerii imaginaţiei, care mă torturase atâta amar de vreme împotriva sieşi, a schimbării ei într-o armă pe care o puteam folosi pentru un contraatac. Când era vorba de artă ca atare însă, stilul meu construise deja ici-colo forturi care ţineau cu succes în şah atacurile imaginaţiei. Dacă aveam să decid să plănuiesc un asemenea contraatac, avea să se producă undeva în afara domeniului artei. Această posibilitate, mai mult decât orice altceva, m-a atras către ideea artelor marţiale.

Era o vreme când fusesem genul de băieţandru care, cu nasul lipit de fereastră, aştepta ca evenimentele de afară să-l invadeze. Neputând să schimb lumea, nu aveam decât să sper că se va schimba de bunăvoie prin sine însăşi. Ca atare, schimbarea lumii era pentru mine o necesitate cu care mă hrăneam zi de zi, ceva fără de care n-aş fi putut trăi. Ideea schimbării lumii îmi era la fel de necesară precum somnul sau cele trei mese pe zi. Era pântecul care îmi hrănea imaginaţia.

Ce-a urmat în practică era într-un sens o transformare a lumii, dar nu şi într-altul. Chiar dacă lumea se putea schimba în direcţia pe care mi-o doream eu, şi-ar fi pierdut farmecul în momentul schimbării. La capătul cel mai îndepărtat al viselor mele se întindeau pericole extreme şi distrugere. Fericirea nu-mi era permisă. Cel mai potrivit comportament era distrugerea zilnică a lumii. Pacea era starea cea mai dificilă şi mai anormală în care să-mi fi fost dat să trăiesc.

Din păcate îmi lipsea abilitatea fizică de-a face faţă unei astfel de situaţii. În mânecă cu o susceptibilitate care nu cunoştea rezistenţa, eram la pândă în aşteptarea neaşteptatului şi îmi spuneam că atunci când va veni îl voi accepta mai repede decât să mă lupt cu el.

Am înţeles mult mai târziu că, dacă viaţa interioară a tinereţii excesiv de decadente s-ar fi întâmplat să fie sprijinită de forţă şi de dorinţa de a lupta, ar fi constituit analogia perfectă cu viaţa războinicului. Era o descoperire

ciudat de însufleţitoare şi o făcusem punându-mi la îndemână posibilitatea de a întoarce imaginaţia împotriva sieşi.

Cum pentru mine lumea naturală era cea în care moartea era o chestiune zilnică, evidentă, şi cum ceea ce era natural pentru mine era uşor de obţinut prin mijloace de departe neoriginale, precum datoria, şi nu prin instrumente artificiale, atunci nimic nu putea fi mai natural decât faptul că voi sucomba gradual tentaţiei şi voi căuta să înlocuiesc imaginaţia cu datoria. Nu era moment mai strălucitor decât acela în care imaginaţia zilnică despre moarte, pericol şi distrugerea lumii devin datorie. Ca să le duc la îndeplinire însă aveam nevoie să mă îngrijesc de trup, să îmi clădesc forţa şi dorinţa de luptă şi să îmi dezvolt tehnicile de luptă. Iar dacă imaginaţia şi arta sabiei erau asemănătoare, născute fiind din aceeaşi familiaritate cu moartea, atunci puteam să aplic aceleaşi metode cu care îmi dezvoltasem imaginaţia. Ambele erau tehnici care, cu cât deveneau mai sensibile, cu atât te duceau din ce în ce mai aproape de distrugere.

Realizez acum că genul de sarcină în care pregătirea imaginaţiei pentru moarte şi pericol ajunge să aibă aceeaşi semnificaţie ca şi lustruirea sabiei mă chemase de multă vreme de la distanţă, dar slăbiciunea şi laşitatea mă făcuseră s-o evit.

Dacă tot ceea ce trebuia să fac era să mă gândesc la moarte zi de zi, să mă concentrez constant asupra inevitabilităţii ei, să mă asigur că cele mai negre prevestiri coincideau cu cele mai măreţe visuri de glorie, atunci nu mai trebuia decât să aplic la lumea cărnii ceea ce folosisem dintotdeauna în lumea spiritului.

Am scris deja despre cum mă pregăteam cu asiduitate pentru acceptarea unei schimbări de-o asemenea anvergură, gata s-o accept în orice moment. Dezvoltasem chiar şi o teorie conform căreia orice poate fi recuperat. Îmi era astfel clar că până şi trupul, aparent prizonier al timpului în creşterea şi declinul său de la moment la moment, putea fi recuperat, în aşa fel încât ideea că timpul însuşi este recuperabil nu mai părea ciudată.

Ideea că timpul era recuperabil însemna pentru mine că moartea frumoasă care mă evitase mai înainte era acum posibilă. În plus, în ultimii zece ani învăţasem despre forţă, suferinţă, luptă şi cucerire de sine. Învăţasem curajul de-a le accepta pe toate cu inima deschisă.

Începusem să visez la abilitatea mea de luptător.

…E riscant să discuţi despre o fericire care nu are nevoie de cuvinte.

Singurul lucru care sunt sigur că poate fi dedus din cele ce le-am scris până acum este că, pentru a ajunge la ceea ce numesc aici fericire, un set de condiţii cât se poate de dificile trebuie îndeplinit şi un set complex de proceduri trebuie parcurs.

Scurta perioadă de viaţă militară de o lună şi jumătate prin care am trecut ceva mai târziu în viaţă mi-a oferit nenumărate fragmente strălucitoare de fericire, dar unul singur a fost de neuitat, un sentiment atotcuprinzător de fericire prin care-am trecut într-un moment mai degrabă nesemnificativ şi aproape fără nici o legătură cu milităria. Deşi eram în mijlocul unei vieţi cazone, acest sentiment de bine care m-a învăluit atunci m-a surprins, ca în toate celelalte astfel de momente din viaţă când eram singur.

S-a petrecut pe 25 mai, o frumoasă zi de vară. Eram ataşat unui escadron de paraşutişti, iar ziua de antrenament se terminase. Mă dusesem să fac o baie şi mă îndreptam către barăci.

Cerul de după-amiază târzie era pictat în tonuri de albastru şi roz, iar câmpul de dedesubt era de-un jad neted şi luminos. Ici-colo, de-a lungul drumului pe care mergeam, barăcile îmbătrânite, din lemn, erau singurele amintiri ale epocii în care această unitate adăpostise şcoala de cavalerie: ringul acoperit de antrenament – acum sală de exerciţii, grajdurile – acum oficiu poştal…

Eram încă îmbrăcat în trening: pantaloni albi de-abia primiţi în ziua aceea, pantofi de sport din gumă, tricou. Până şi noroiul care mi se lipise deja de partea de jos a pantalonilor contribuia la sentimentul meu de bine.

Antrenamentul de dimineaţă în mânuirea paraşutei, sentimentul extraordinar de rarefiat al încredinţării de sine aerului gol încă îmi mai umpleau trupul, un reziduu transparent, fragil precum capsula unui medicament. Respiraţia adâncă şi rapidă cauzată de antrenament şi de alergatul care i-a urmat îmi popula trupul cu o letargie plăcută. Puşti şi arme de toate felurile erau la îndemână. Umărul îmi era pregătit să sprijine o armă în orice moment. Alergasem după placul inimii pe iarba verde, simţisem soarele bronzându-mi pielea auriu-închis, şi în lumina razelor de vară văzusem, la zece metri sub mine, umbrele oamenilor ascuţite la

maximum şi prinse de picioare. Sărisem în gol din vârful turnului de argint, conştient pe măsură ce cădeam că umbra pe care o voi azvârli pe pământ în momentul următor va zăcea acolo ca o baltă neagră, dezlegată de corpul meu. În acel moment nu aveam nici o îndoială că eram eliberat de umbra mea, de propria mea conştienţă de sine.

Ziua îmi fusese plină la maximum de trup şi acţiune. Avusesem parte de excitare fizică, de sudoare, de muşchi. Iarba verde a verii acoperea totul, o briză uşoară ridica praful de pe cărarea pe care mergeam, razele soarelui cădeau din ce în ce mai pieziş, iar eu, în pantalonii mei de trening şi în pantofii de gumă, mergeam printre ele aproape firesc. Aici era viaţa pe care mi-o doream. Am savurat atunci aceeaşi bucurie solitară, primitivă, dar practică a instructorului de educaţie fizică ce mergea de la vechea clădire a şcolii către tufăriş după ce se pierduse pe sine în frumuseţea antrenamentului fizic al acelei seri de vară.

Am simţit atunci o odihnă absolută a spiritului, o beatificare a cărnii. Vara, norii albi, albastrul gol al cerului de după ultimul curs al zilei şi acel sentiment de tristeţe nostalgică ce colora sclipirea razelor de soare filtrate printre crengile copacilor îmi provocau un sentiment de beţie. Existam…

Cât de complicate sunt procedeele necesare pentru a ajunge la existenţă! În ea, un mare număr de concepte aproape fetişuri pentru mine îmi intrau în legătură directă cu trupul şi simţurile, aproape independent de acţiunea cuvintelor. Armata, antrenamentul fizic, vara, norii, apusul, verdele ierburilor văratice, albul treningului, sudoarea, muşchii şi adulmecarea vagă a morţii… Nu lipsea nimic, fiecare piesă a mozaicului era la locul ei. Nu aveam nici cea mai mică nevoie de alţii, prin urmare nu aveam nevoie de cuvinte. Lumea în care mă aflam era făcută din elemente conceptuale la fel de pure precum îngerii. Orice elemente străine fuseseră măturate temporar, iar eu debordam de bucuria infinită de-a fi una cu lumea, o bucurie de aceeaşi factură cu cea produsă de apa rece aruncată pe pielea încinsă de soarele de vară.

…E foarte posibil ca ceea ce eu numesc fericire să coincidă cu ceea ce alţii numesc momentul pericolului iminent. Lumea, în care mă contopisem fără ajutorul cuvintelor şi în care mă umplusem de fericire, nu era alta decât lumea tragică. Tragedia nu era, desigur, împlinită în acel moment, dar toate

elementele tragediei erau prezente. Ruina era implicită în ea, iar prezenţa oricărui „viitor“ era negată. Baza fericirii mele era fără îndoială bucuria de-a fi îndeplinit toate cerinţele pentru a locui acolo. Baza mândriei mele era faptul că obţinusem acest paşaport preţios nu prin intermediul cuvintelor, ci prin cultivarea trupului şi numai prin ea. Aceasta era lumea în care puteam să respir liber, o lume complet separată de locul comun şi fără nici un viitor, o lume pe care o căutasem cu disperare, plin de frustrare, încă de la terminarea războiului. Cuvintele însă nu jucaseră nici un rol în a mi-o oferi; dimpotrivă, mă împinseseră tot mai departe de ea, pentru că până şi cea mai distrugătoare expresie verbală era parte integrantă din sarcina zilnică a artistului.

Ce ironie a sorţii! Într-o vreme în care cupa fără de viitor a catastrofei dădea pe-afară, eu nu avusesem dreptul să beau din ea. Plecasem, numai pentru ca la întoarcere, după îndelungi antrenamente şi când aveam toate calificările necesare pentru a mă bucura de ea pe deplin, să o găsesc uscată, cu fundul vizibil, iar eu să fiu trecut de patruzeci de ani. Mai mult decât atât, singurul lucru care din nefericire îmi putea potoli setea era cel pe care îl secaseră cei dinaintea mea.

Aşadar, nu totul era recuperabil, după cum mă minţisem pe mine însumi. Timpul nu putea fi adus înapoi. Şi totuşi, aveam să îmi dau seama că încercarea de-a zbura chiar în faţa trecerii neobosite a timpului fusese probabil cea mai distinctivă trăsătură a felului în care căutasem să-mi trăiesc viaţa în perioada de după război, comiţând orice erezie posibilă. Dacă timpul era ireversibil, după cum se credea în mod curent, cum era atunci posibil ca eu să exist aici, în acest fel? Avem motive întemeiate să îmi pun această întrebare.

Refuzând complet să-mi recunosc condiţiile propriei existenţe, am purces la achiziţionarea alteia. Deoarece cuvintele fuseseră acelea care îmi aprobaseră existenţa, pentru a-mi procura o alta trebuia să parcurg câteva etape: să-mi pun trupul de partea fantomei evocate şi radiate de cuvinte; să mă schimb dintr-o fiinţă care crea cuvinte într-una creată de cuvinte; să folosesc unele procedee subtile şi laborioase pentru asigurarea unei umbre momentane a existenţei. Nu era deloc lipsit de sens să reuşesc să exist numai într-un moment solitar, ales, al scurtei mele vieţi militare. Baza

fericirii mele era transformarea, deşi numai pentru un moment, într-o fantomă formată din umbrele proiectate de cuvinte decăzute, îndepărtate, venite din trecut. De-acum nu mai erau numai cuvintele cele care îmi sprijineau existenţa. Acest nou tip de existenţă, derivat din respingerea cuvintelor, trebuia să îşi găsească suportul în altceva. Acel „altceva“ era muşchiul.

Sentimentul existenţei, care producea o fericire atât de intensă, avea să se spulbere, desigur, o clipă mai târziu, dar muşchii supravieţuiau în mod miraculos acelei dezintegrări. Din păcate însă, simplul sentiment al existenţei nu-i de-ajuns pentru a percepe faptul că muşchii au supravieţuit dezintegrării. E nevoie de-o dovadă verificabilă cu propriii ochi, iar a vedea este antiteza lui a exista.

Contradicţia subtilă dintre conştienţa de sine şi existenţă începuse să mă supere.

În mintea mea îmi spuneam că, dacă vrei să identifici a vedea cu a exista, caracterul conştienţei de sine ar trebui făcut pe cât de centripet posibil. Dacă îţi poţi direcţiona ochiul conştienţei de sine cu atâta intensitate către interior şi sine încât conştienţa de sine să uite de formele exterioare ale existenţei, atunci poţi „exista“ la fel de sigur precum „Eu“-l din *Jurnalul* lui Amiel[1]. Dar o astfel de existenţă este ciudată, ca un măr transparent al cărui miez este pe deplin vizibil din exterior. Cuvintele reprezintă singurul sprijin al unei astfel de existenţe. Acesta este tipul clasic de existenţă, al omului de litere, umanistul solitar…

1. *Jurnalul intim* de Henri-Frédéric Amiel (1821–1881), filozof, poet şi critic elveţian (n. red.).

Dar mai există şi un alt fel de conştienţă de sine, care este preocupată exclusiv de forma lucrurilor. Pentru acest tip de conştienţă de sine, antinomia dintre a vedea şi a exista este hotărâtoare, din moment ce ridică întrebarea cum e posibil ca miezul mărului să fie vizibil prin coaja obişnuită, roşie, opacă şi, de asemenea, cum poate ochiul care priveşte la luciosul măr roşu din exterior să penetreze mărul şi să devină el însuşi miez. În plus, în acest caz, mărul trebuie să aibă o existenţă absolut comună şi o culoare roşie sănătoasă.

Pentru a continua cu aceeaşi metaforă, hai să ne imaginăm un singur măr

sănătos. Acest măr nu a fost chemat în existenţă de cuvinte şi nici nu are un miez complet vizibil din exterior precum fructul ciudat al lui Amiel. Interiorul mărului este, în mod natural, invizibil. În felul acesta, în inima mărului, prizonier al cărnii fructului, miezul stă cuminte în întuneric, tremurând de emoţie şi sperând să găsească o metodă de-a se asigura pe sine însuşi că este un măr perfect. Existenţa mărului este neîndoielnică, dar, din punctul de vedere al miezului, această existenţă este necorespunzătoare. Cum cuvintele n-o pot sprijini, atunci singura manieră de-a o face este prin intermediul ochilor. Pentru miez, singura modalitate de existenţă este de-a exista şi de-a vedea în acelaşi timp. Nu există decât o singură formulă de rezolvare a acestei contradicţii. Un cuţit împlântat în cotor care să taie mărul în două scoţând miezul la lumină, aceeaşi lumină pe care o are şi coaja. Existenţa mărului tăiat însă devine fragmentară: miezul sacrifică existenţa de dragul vederii.

Când am înţeles că sentimentul perfect al existenţei care se dezintegra în momentul imediat următor nu putea fi perceput decât prin intermediul muşchiului, şi nu prin cel al cuvintelor, acceptasem deja soarta mărului. Adevărat este că îmi puteam vedea muşchii în oglindă. Vederea însă nu era de-ajuns pentru a mă pune în contact cu rădăcinile de bază ale sentimentului existenţei şi o distanţă enormă rămânea între mine şi sentimentul euforic al existenţei pure. Dacă nu micşoram acea distanţă rapid, nu îmi mai rămânea prea multă speranţă pentru a readuce la viaţă acel sentiment al existenţei. Cu alte cuvinte, conştienţa de sine pentru care mă bazam pe muşchi nu era satisfăcută de pielea palidă ca dovadă a existenţei şi, precum miezul orb al mărului, râvnea la o dovadă clară a propriei existenţe cu atâta ardoare, încât mai devreme sau mai târziu ar fi sfârşit prin a distruge existenţa. O, dorul nebun de-a vedea fără cuvinte!

Folosit pentru a urmări sinele invizibil într-o manieră centripetă şi prin intermediul cuvintelor, ochiul conştienţei de sine nu are prea mare încredere în lucruri vizibile cum sunt muşchii. „Recunosc că nu păreţi a fi iluzii, le spune muşchilor. Dar dacă e adevărat, atunci aş vrea să văd cum funcţionaţi pentru a trăi şi a vă mişca. Prezentaţi-mi funcţiile care vă definesc şi modul în care vă atingeţi scopurile.“

Aşa ajung muşchii să lucreze la cererea conştienţei de sine. Pentru ca

acţiunea să existe fără nici o umbră de îndoială e nevoie de un inamic în afara muşchilor, iar pentru ca inamicul ipotetic să fie sigur de propria-i existenţă trebuie să lovească domeniul simţurilor cu îndeajuns de multă forţă, încât să reducă la tăcere nemulţumirile conştienţei de sine. Acela este momentul în care cuţitul duşmanului trebuie să taie adânc în carnea mărului sau, mai bine zis, a trupului. Sângele curge, existenţa este distrusă, iar simţurile spulberate dau existenţei în totalitatea ei un nou gir, care închide golul logic dintre vedere şi existenţă… Aceasta este moartea.

Aşa am ajuns să înţeleg că acel moment fericit al sentimentului existenţei prin care am trecut în acel amurg de vară nu putea fi garantat decât de moarte.

Sigur că toate acestea fuseseră prevăzute şi mai ştiam şi că condiţiile de bază ale acestui gen de existenţă de-a gata erau „absolutul“ şi „tragicul“. Moartea începuse încă din momentul în care mă pornisem să îmi însuşesc o existenţă în afara cuvintelor. Oricât de distrugătoare le-ar fi veşmintele, cuvintele erau adânc înrădăcinate în instinctul meu de supravieţuire, făceau parte din viaţa mea. Începusem să le folosesc în mod productiv atunci când simţisem pentru prima dată dorinţa de a trăi. Ele mă vor ţine în viaţă până când voi muri de moarte naturală. Microbii lenţi ai unei boli fatale.

Am mai scris cu alte ocazii despre afinitatea dintre iluziile mele şi cele pe care le cultivă războinicul şi despre simpatia pe care o aveam pentru munca de lustruire a sabiei, care era identică cu cea de lustruire a imaginaţiei pentru moarte şi pericol. Prin intermediul cărnii, aceste afinităţi făceau posibilă orice metaforă a lumii spirituale. Şi totul s-a petrecut exact cum m-am aşteptat.

Găsesc senzaţia de enorm efort risipit în van care învăluie o armată pe timp de pace absolut deprimantă. În mare măsură această senzaţie era datorată, desigur, caracterului nefericit al orfanei armate a Japoniei, ţinută în mod deliberat departe de orice idee de tradiţie şi de glorie. Îmi amintea de procesul repetat de încărcare a unei baterii imense care se goleşte, în cele din urmă, prin scurgere naturală şi trebuie reîncărcată: puterea pe care o generează nu este niciodată folosită în scopuri productive. Toate energiile sunt dedicate ipoteticului „război ce avea să vină“. Planuri strategice sunt puse la punct în cele mai mici detalii, trupele îşi execută misiunile cu

aplomb, iar vacuumul în care nimic nu are loc continuă zi după zi. Trupurile care ieri erau în excelentă condiţie sunt astăzi ceva mai dărâmate, bătrâneţea este eliminată treptat, iar tinereţea o înlocuieşte fără încetare.

Aşa am cuprins mai bine ca niciodată eficacitatea reală a cuvintelor. Ele sunt cele mai în măsură să se ocupe de golul din acest timp prezent continuu. Pânza pe care sunt pictate cuvintele este acest gol al durativului, care poate continua pentru totdeauna, în aşteptarea unui absolut care nu soseşte niciodată. Aşa cum culorile vesele şi desenele de pe pânzele de Yuzen sunt fixate pe material odată ce e spălat în apele curate ale râului din Kyoto, cuvintele marchează golul numai pentru a-l consuma încet, dar sigur, şi pentru a rămâne fixate în el. Cuvintele se termină imediat ce sunt spuse, imediat ce sunt scrise. Aceste „terminări“ se acumulează şi întrerup simţul continuităţii vieţii, dând cuvintelor o anumită putere. Astfel reuşesc cuvintele să diminueze puţin din teroarea copleşitoare a vastelor ziduri albe din camerele de aşteptare în care sosirea doctorului întârzie. Şi în schimbul ciopârţirii neîncetate a simţului continuităţii vieţii, pe care îl realizează prin marcarea constantă a momentelor, unul după altul, cuvintele acţionează astfel încât par să traducă vidul într-un fel de substanţă.

Puterea de-a „completa“, deşi poate doar fictivă, este în mod evident prezentă în cuvinte. Lungile mărturii ale prizonierilor din închisori reprezintă o formă de magie al cărei scop este să pună capăt în orice moment nesfârşitei perioade de aşteptare, împinsă dincolo de limitele rezistenţei umane.

Nu ne rămâne decât libertatea de-a alege metoda pe care o vom încerca atunci când suntem faţă în faţă cu vidul la timpul continuu, în intervalul în care aşteptăm „absolutul“. Ceea ce putem face este să ne pregătim. Iar dacă numim aceste pregătiri „dezvoltare spirituală“, atunci ele sunt un indiciu al dorinţei pe care o avem mai mult sau mai puţin cu toţii de-a ne modela oricât de lipsit de succes pe imaginea „absolutului“ aşteptat. Dorinţa ca atât trupul, cât şi spiritul să ni se asemene cu absolutul este probabil cea mai naturală şi mai decentă dintre toate dorinţele.

Din păcate, asemenea încercări sfârşesc întotdeauna prin a eşua complet. Indiferent de cât de intens şi de îndelungat îl antrenezi, trupul sfârşeşte prin a decădea încet, dar sigur, pe când spiritul nu-şi va atinge finalul, oricât de

mult am acţiona verbal. Iar asta se petrece din cauză că spiritul şi-a pierdut deja simţul continuităţii vieţii din cauza repetatelor finaluri de moment pe care i le impun cuvintele şi, în consecinţă, nu mai poate să distingă adevăratul final.

„Timpul“ este cel responsabil de frustrarea şi eşecul acesta, deşi tot el este cel care, din când în când, acordă favoruri şi salvează proiectul. De aici şi misterioasa semnificaţie a morţii timpurii, pe care grecii o invidiau şi o considerau un semn al graţiei zeilor.

Eu însă pierdusem acea înfăţişare matinală care îi aparţine tinereţii şi numai ei, înfăţişare a cărei rezistenţă nu poate fi învinsă indiferent de cât de adâncă e oboseala din noaptea precedentă şi care o menţine la fel de proaspătă în dimineaţa următoare. Pentru cei mai mulţi dintre noi, obiceiul banal al expunerii feţei la lumina crudă a dimineţii persistă până în pânzele albe. Obiceiul ne rămâne, faţa însă ni se schimbă. Până să ne dăm seama de ce se petrece, înfăţişarea ne este răvăşită de nelinişti şi emoţie, şi nici nu realizăm că tragem după noi lanţul greu al oboselii din noaptea precedentă, ca să nu mai vorbim de grosolănia expunerii la soare a unei asemenea feţe. Aşa îşi pierd bărbaţii masculinitatea.

Adevărul este că, odată ce şi-a pierdut acea strălucire a tinereţii, faţa masculină a războinicului trebuie falsificată, creată. Am învăţat acest lucru în mod direct în armată. Înfăţişarea matinală a unui ofiţer comandant era ca o carte deschisă pentru ca alţii să o citească, un indicator al acţiunilor care aveau să se desfăşoare în cursul acelei zile. Optimismul afişat era menit să mascheze uzura personală şi, în ciuda oricărei disperări prin care ar fi trecut cel în cauză, să inspire curaj şi încredere în subordonaţi. O faţă falsă, dar plină de energie, prin care nu se întrezărea nici urmă de coşmarurile nopţii precedente. Era singura faţă cu care aceşti bărbaţi care trăiseră prea mult puteau să se prezinte înaintea soarelui de dimineaţă.

Pe de altă parte, faţa intelectualului trecut de prima tinereţe mă oripila: era urâtă şi lipsită de tact…

Cum de la bun început în activitatea mea literară am fost mai preocupat de metode de-a mă ascunde decât de-a mă revela, uniforma militară m-a fascinat. Cum cea mai fină mantie a invizibilităţii pentru cuvinte sunt muşchii, la fel este uniforma pentru trup. În plus, uniforma este concepută

în aşa fel, încât nu se potriveşte nici pe trupul unui slăbănog, dar nici pe cel al unui burtos.

Anihilată de uniformă, individualitatea dobândeşte o extraordinară simplitate şi caracteristici clare. În ochii celorlalţi, cel îmbrăcat în uniformă devine, pur şi simplu, un combatant. Indiferent de personalitatea sau de gândurile private pe care le are, de faptul că-i un visător sau un nihilist, generos din cale-afară sau un zgârie-brânză, oricât de mare e josnicia care-i zace sub uniformă şi oricât de plin e de ambiţii vulgare, devine, pur şi simplu, un combatant. Mai devreme sau mai târziu, acea uniformă va fi străpunsă de-un glonţ şi va fi pătată de sânge, asemănându-se în felul acesta aproape incredibil cu acea calitate pe care o posedă muşchii şi în care afirmarea de sine înseamnă în mod inevitabil distrugere de sine.

…Cu toate acestea, eu nu eram o fire marţială. Milităria este o profesie care cere o cantitate considerabilă de calităţi tehnice. Şi după cum văzusem şi observasem eu însumi, îţi cere, mai mult decât orice altă profesie, o perioadă serioasă de pregătire atentă. Pe urmă, pentru a nu pierde acele tehnici odată ce au fost învăţate, e necesar un antrenament constant şi neobosit, la fel ca acela al unui pianist care trebuie să exerseze în fiecare zi pentru a nu-şi pierde fineţea degetelor.

Faptul că până şi cea mai nesemnificativă misiune îşi are, până la urmă, originea în ceva mult mai măreţ şi mai glorios şi este legată cumva de ideea de moarte reprezintă cel mai important motiv în atracţia pe care o au forţele armate. Omul de litere, pe de altă parte, trebuie să-şi adune toată gloria din gunoiul interior, cu care este deja mai mult decât familiar, şi să îl regarnisească pentru ochii publicului.

În fiecare dintre noi se fac permanent auzite două voci: una interioară şi una exterioară. Cea interioară ne este responsabilitatea cotidiană, iar dacă acea parte a creierului care are grijă de îndeplinirea responsabilităţilor ar corespunde exact cu vocea interioară, atunci am atinge fericirea supremă.

Într-o după-amiază de mai cu o burniţă nepotrivit de rece, eram singur în baracă deoarece tragerea cu puşca la care trebuia să asist se amânase din cauza ploii. Era frig în câmpia de la poalele muntelui Fuji, mai degrabă o zi de iarnă decât una de vară timpurie. Într-o zi ca aceasta, zgârie-norii cu birouri din oraşe în care lucrează bărbaţii au luminile aprinse chiar şi în

miezul zilei, iar acasă femeile tricotează la lumina becului sau se uită la televizor, regretând probabil că s-au grăbit să pună radiatoarele în magazie. Nimic în obişnuita viaţă burgheză nu avea îndeajuns de multă forţă ca să convingă pe cineva de necesitatea de a ieşi afară în burniţa rece fără măcar să aibă o umbrelă.

Pe neaşteptate, un ofiţer în rezervă a venit într-un jeep să mă ia cu el. Exerciţiul de tragere, mi-a explicat el, se va ţine în ciuda ploii.

Maşina s-a avântat pe drumul de câmpie plin de hârtoape, zdruncinându-se violent pe parcurs.

Nu era nici ţipenie de om pe mirişte. Jeepul a urcat un deal spălat de ploaie şi a coborât pe cealaltă parte, la vale. Vizibilitatea era redusă, vântul bătea din ce în ce mai tare, iar pâlcuri de iarbă se înclinau sub rafale. Ploaia mă lovea fără milă peste obraz printr-o gaură în prelata care servea drept capotă.

Îmi părea bine că veniseră să mă cheme tocmai de la poligonul de trageri, pe-o asemenea vreme. Era o misiune urgentă, o voce care mă striga pătimaş din depărtări. Nu mai savurasem de mult acel sentiment al plecării grăbite dintr-un culcuş cald pentru a răspunde chemării primitive a vocii venite din nemărginita câmpie acoperită de perdele de ploaie.

În astfel de situaţii, o forţă necunoscută mă face, aproape smulgându-mă, să mă desprind de şemineul leneş. Nu încerc nici un fel de resentiment ori ezitare şi întâmpin cu bucurie nemascată orice mesager venit de la capătul pământului şi care are, de obicei, o legătură într-un fel sau altul cu moartea, plăcerea sau instinctul, pentru a părăsi orice îmi este confortabil sau familiar. Simţeam că savurasem un astfel de moment demult, cândva, în trecutul meu îndepărtat.

În trecut însă vocea care mă chemase din afară nu se potrivise exact cu vocea mea din interior. Iar asta se petrecuse, probabil, pentru că nu fusesem capabil să întâmpin acea chemare din afară cu trupul, ci numai cu cuvintele. Dulcea durere care mă cuprinsese atunci când chemarea aceea se amestecase cu încrengătura complicată a ideilor îmi era, aşadar, familiară, dar nu şi bucuria adâncă pe care o încerci când cele două chemări se regăsesc adunate în trup.

În scurt timp am început să aud fluieratul ascuţit al armelor şi am zărit

lumina roşiatică a trasoarelor, urmată de corecţiile de rigoare desenate pe ţinte ascunse de ploaie. Mi-am petrecut următoarea oră în noroi, ploaia biciuindu-mi trupul.

…Îmi amintesc o altă întâmplare.

Alergam de unul singur într-o dimineaţă de 14 decembrie pe pista Stadionului Naţional, sub primele licăriri ale zilei. Deşi nu era decât o misiune ficţională, un exemplu de exces ameţitor, nu mă încercase niciodată cu mai multă putere sentimentul că împărtăşeam o ultimă extravaganţă şi că zorii acelei zile îmi aparţineau în exclusivitate.

Era un răsărit rece. Stadionul Naţional era un enorm crin, ale cărui petale gri-albe, crescute în exces, erau stalurile.

Nu aveam pe mine decât un tricou şi pantaloni de trening, iar frigul dimineţii mă pătrunsese până la os. N-a trecut mult până când nu mi-am mai simţit mâinile. Prin faţa tribunei de est, cufundată în umbră, frigul era necruţător, pe când pe partea tribunei de vest, atinsă deja de razele de soare, era ceva mai uşor de suportat. Alergasem în jurul pistei de 400 de metri de patru ori deja şi eram la a cincea tură.

Marginile petalelor încă mai capturau razele de soare ivite deasupra tribunelor, în timp ce roşul aprins al unei dimineţi care parcă nu voia să vină colora cerul. Partea estică a stadionului era încă pătrunsă de frigul nopţii.

Şi cum alergam, respiram nu numai aerul tăios, dar şi aroma plutitoare a dimineţii. Tumultul, strigătele de încurajare din tribune, mirosurile atleţilor din arenă făcute încă şi mai pătrunzătoare de răcoarea răsăritului, determinarea crâncenă de-a învinge, toate erau combinate în parfumul marelui crin, un parfum pe care stadionul îl conservase peste noapte. Iar zgura de pe pistă era, fără umbră de îndoială, polenul crinului.

Mintea mi se umplea de aceeaşi idee: relaţia dintre crinul voluptuos al răsăritului şi puritatea trupului.

Eram atât de concentrat asupra acestei probleme metafizice, încât am continuat să alerg, fără să mai ţin cont de oboseală. Era o problemă care avea o legătură, undeva în adâncuri, cu mine însumi, cu ipocrizia anilor mei băieţeşti cu privire la puritatea şi sanctitatea trupului şi, de asemenea, cu martiriul Sfântului Sebastian.

Cititorul este aici rugat să observe că nu menţionez nici măcar în treacăt

viaţa mea de zi cu zi. Nu intenţionez să abordez decât cele câteva mistere la care am luat parte.

Şi alergatul era un mister. O sarcină neobişnuită era pusă în seama inimii, făcând astfel ca toate emoţiile cotidiene să fie înlăturate. Nu va trece mult până când circulaţia sângelui nu îmi va mai permite să mă opresc din acest exerciţiu nici măcar pentru o zi, două. Ceva înlăuntrul meu mă obliga să exersez în fiecare zi, iar trupul nu îmi mai tolera indolenţa, ci îmi cerea să fiu însetat de acţiuni violente, împingându-mă la infinit. Aşa am ajuns să duc zile în şir o viaţă pe care oricine altcineva ar respinge-o, considerând-o obsesivă. De la sala de exerciţii la şcoala de scrimă şi înapoi, de la şcoală la sală… Mai mult decât oriunde altundeva, îmi găseam alinarea în micile renaşteri prin care treceam imediat după ce exersam. Nu mai puteam să mai trăiesc fără asemenea mistere, precum mişcarea fără de sfârşit, interminabilele morţi violente, neîntreruptele evadări din obiectivitatea rece. În fiecare dintre ele – nici nu mai e nevoie să menţionez, probabil – se regăsea o slabă imitaţie a morţii.

Fără să-mi dau seama, mă îmbarcasem într-o cursă nemiloasă. Vârsta mă urmărea, murmurându-mi constant: „Cât crezi că va dura?“ Eram însă atât de bine prins în cleştele acestui viciu sănătos, încât mi-ar fi fost imposibil să mă întorc la lumea cuvintelor fără misterul acestor renaşteri.

Asta nu înseamnă că reveneam la lumea cuvintelor numai dintr-un sentiment al datoriei după aceste mici renaşteri ale sufletului şi trupului. Dimpotrivă, procedeul pe care îl urmam mă ajuta să revin plin de bucurie şi cu inima neîndoită.

Cerinţele pe care le aplicam acum cuvintelor erau mai stricte şi mai exacte. Am respins cu vehemenţă stilurile literare recente. Eram în căutarea fortăreţei nealterate a cuvintelor, pe care mi-o aminteam din timpul războiului.

Voiam, probabil, să reconstruiesc totul în conformitate cu acel model pe care îl învăţasem mai înainte, să îmi regăsesc propria fortăreaţă a cuvintelor, acea paradoxală baricadă a libertăţii în afara căreia mă simţeam în constant pericol, dar în interiorul căreia mă bucuram de-o libertate de neegalat.

Mai căutam să reproduc acea beţie lipsită de acuzaţiile cuvintelor, pe care o experimentasem la vârsta la care cuvintele nu îndeplineau decât cele mai

pure funcţii. Pentru asta era nevoie să-mi recuperez sinele cel de dinainte de a fi fost consumat de furnicile albe ale cuvintelor şi să îl dublez acum cu un trup puternic. Era o încercare de revenire la acel stadiu în care cuvintele, în ciuda divorţului lor de adevăr, reprezentau singura sursă de fericire şi libertate, o încercare similară cu cea a unui copil care lipeşte o bucată de carton pe spatele unei table de joc pe care uzura o rupsese la îndoitură. Era pentru mine o întoarcere la lirica lipsită de durere, la propriul meu *illo tempore*.

Eram oare ignorant la şaptesprezece ani? Nu cred. Ştiam totul. Un sfert de veac de experienţă mai târziu şi nu cred că am adăugat ceva nou la ceea ce ştiam deja. Singura diferenţă este că la şaptesprezece ani nu aveam „realism“.

Ce minunat ar fi dacă m-aş putea întoarce la acea omniscienţă în care mă bălăceam plin de încântare precum vara în apă rece! Când mă uit în urmă la cel care eram atunci, nu găsesc decât foarte puţine părţi ale sinelui pe care cuvintele mi le obturaseră şi foarte puţine domenii poluate de iradierea omniscienţei. Asta din cauză că metoda de-a folosi cuvintele ca vehicule ale experienţelor mele către posteritate era greşită: lăsasem pe seama exclusiv a cuvintelor rebeliunea împotriva perioadei în care trăiam şi eliminasem sau chiar respinsesem omniscienţa. Mă obseda ideea de a-mi reflecta trupul prin intermediul cuvintelor, deşi nu posedam un trup care să merite a fi reflectat, şi le proiectam către viitor (sau către moarte), împovărate de melancoliile mele, precum un porumbel voiajor cu un mesaj în tubul metalic ataşat de picior. Deşi procesul în sine ar putea fi descris ca fiind unul care nu permitea cuvintelor să îşi atingă sfârşitul, era o oarecare beţie în el.

Am descris mai devreme funcţia esenţială a cuvintelor ca pe un fel de magie în care timpul petrecut în aşteptarea absolutului este consumat în mod continuu de scris, cam în aceeaşi manieră în care o broderie acoperă încetul cu încetul albul pur al unei eşarfe. Am mai scris şi că, ciopârţit de cuvinte, simţul continuităţii vieţii spiritului este întrerupt în mod constant, pentru ca spiritul să nu mai poată distinge adevăratul sfârşit şi să nu mai aibă deloc sfârşit.

În cazul ăsta însă, care dintre funcţiile cuvintelor i se aplică spiritului atunci când devine conştient de sfârşit?

Un exemplu de ce se întâmplă într-un asemenea caz poate fi găsit într-o colecţie de scrisori trimise de tinerii din escadroanele sinucigaşe (kamikaze) înainte de-a decola în ultima lor misiune, colecţie păstrată astăzi la fosta bază navală de la Etajima.

Pe când vizitam muzeul într-o bună zi de vară, am fost izbit de incredibilul contrast dintre majoritatea acelor scrisori, scrise într-un impresionant stil ordonat, şi cele câteva mâzgălite rapid, dintr-o trăsătură de creion. Cum stăteam acolo lângă vitrinele muzeului, citind testamentele acestor tineri eroi, am fost cuprins pe neaşteptate de sentimentul că reuşisem să rezolv o problemă care mă frământase de ceva vreme: în timpuri extreme, oamenii folosesc cuvintele pentru a spune adevărul, sau pentru a lăsa în urmă ceva demn de amintit?

Una dintre scrisorile care mi-au rămas întipărite în minte era scrisă cu creionul pe o bucată de hârtie de orez, într-o manieră tinerească, lipsită de griji. Dacă memoria nu mă înşală prea tare, se încheia abrupt, cam în felul următor: „În acest moment sunt plin de viaţă, de tinereţe şi de putere. Faptul că voi muri în următoarele trei ore pare imposibil. Şi totuşi…“

Cuvintele te trădează în acest fel de fiecare dată când încerci să spui adevărul. Aproape că pot să-l văd în faţa ochilor, căutându-şi disperat cuvintele, nu din timiditate sau frică pentru că adevărul gol-goluţ dă întotdeauna naştere acestui blocaj verbal, ci mai degrabă din pricina acelei calităţi crude a adevărului însuşi. Tânărul autor al scrisorii cu pricina nu avea momente de vid prelungit în care să aştepte absolutul, cum nu avea nici timpul necesar să îşi încheie socotelile cu cuvintele, aşa cum se cuvine. Pe drumul către moarte, propoziţiile cotidiene i-au amorţit precum cloroformul conştienţa spiritului cum că sfârşitul e aproape şi au venit în goană către el ca un câine credincios la întoarcerea stăpânului, numai pentru a fi alungate fără întârziere.

Pe de altă parte, scrisorile frumos scrise, cu propoziţii împănate de datoria către patria mumă, distrugerea inamicului, dreptul etern şi identitatea vieţii cu moartea selectaseră în mod evident cele mai nobile dintre aceste concepte gata făcute, dovedind astfel hotărâre pentru că eliminau orice era legat de psihologia personală, pentru a se identifica cu cuvintele superbe folosite.

Expresiile cu iz de slogan erau, bineînţeles, cuvinte. Dar, deşi gata făcute, erau cât se poate de speciale, aflate mult mai sus decât orice loc pe care o acţiune comună l-ar fi putut atinge.

Pierdute pentru noi pentru totdeauna, asemenea cuvinte existaseră însă în trecut. Şi nu erau simplă frazeologie, ci chemări permanente la comportament suprauman, care te făceau să îţi pui în pericol viaţa în încercarea de-a atinge culmile pe care erau aşezate. Asemenea cuvinte, în care ceea ce e exprimat iniţial se bazează pe-o hotărâre conştientă pentru a ajunge până în final să îţi ceară o inevitabilă identificare, erau lipsite de la bun început de orice punte de comunicare cu preocupările obişnuite, cotidiene. Mai mult decât orice alte cuvinte şi în ciuda ambiguităţii sensului şi înţelesului lor, aceste cuvinte erau pline de gloria unei alte lumi, caracterul impersonal şi măreţia lor cereau eliminarea strictă a individualităţii şi îndemnau la ridicarea unor monumente bazate pe acţiuni personale. Dacă considerăm conceptul de erou ca aparţinând fizicului, atunci, aşa cum Alexandru Macedon şi-a dobândit statura eroică modelându-se după Ahile, condiţiile necesare pentru a deveni erou trebuie să fie atât o interzicere a originalităţii, cât şi o urmare strictă a unui model clasic. Spre deosebire de cuvintele unui geniu, cuvintele unui erou trebuie alese dintre cele mai impresionante şi mai nobile concepte făcute de-a gata. În acelaşi timp, ele se constituie mai mult decât alte cuvinte într-un splendid limbaj al trupului.

Aşa am descoperit în acel muzeu cele două tipuri eroice de cuvinte folosite în momentul în care spiritul îşi simte sfârşitul aproape.

Diferenţa dintre ceea ce scriam eu în tinereţe şi scrisorile despre care tocmai am vorbit este că eu, unul, nu am reuşit niciodată să îmi asum cu tărie inevitabilitatea morţii, lăsându-mi scrisul în voia otravei timidităţii şi-a atacurilor artei. Cuvintele le foloseam într-o manieră cu totul diferită de cea în care le utilizau testamentele piloţilor kamikaze. Şi totuşi, în ciuda libertăţii pe care o dădeam cuvintelor şi a delăsării căreia i se deda tânărul autor de atunci, spiritul meu era cumva conştient de „final“. Dacă recitesc acele lucrări cu ochii de acum, semnele sunt mai mult decât clare.

Şi-aşa mă găsesc speculând: o existenţă precum a mea, în care cuvintele vin cele dintâi, urmate de un trup deja corodat de acestea, nu putea să îmi

aparţină numai mie, nu-i aşa? Trebuie că la vreun nivel oarecare am fost vinovat de contradicţia respingerii propriei mele unicităţi în timp ce îmi afirmam unicitatea vieţii ca atare, contradicţie pe care educaţia inconştientă a trupului ar fi trebuit să mi-o indice cu claritate. „Finalul“ pe care trupul mi-l prevedea şi spiritul mi-l întrezărea ar fi trebuit să-mi fie la fel de prezent mie precum le era şi tinerilor piloţi din escadroanele morţii. Ar fi trebuit să fiu capabil la un moment dat să-mi asum, chiar şi fără ajutorul trupului, o poziţie care să nu lase nici o umbră de îndoială cu privire la acea identitate. Sunt convins că printre tinerii care mor tot timpul, ba chiar şi printre piloţii kamikaze care s-au jertfit în timpul războiului, erau dintre aceia care, ca şi mine, erau consumaţi de furnicile albe. Morţii însă aparţin din fericire unei identităţi clare, una stabilită fără nici o îndoială – identitatea tragică.

Omniscienţa mea de la şaptesprezece ani nu putea să nu fie conştientă de acest lucru. Ceea ce încercam eu era tocmai îndepărtarea de acea omniscienţă. Hotărât cum eram să nu folosesc nici unul dintre materialele din care era construită acea vârstă, am luat persistenţa în încăpăţânare drept puritate, am greşit în metoda pe care o adoptasem şi mi-am propus să las în urmă un monument personal. Cum putea însă ceva personal să devină monumental? Motivul de bază pentru iluzia în care mă bălăceam la vremea aceea îmi e mai mult decât clar acum: dispreţuiam o viaţă căreia i se punea capăt din cauza cuvintelor.

Dispreţul şi frica îmi erau sinonime. Îmi era probabil îngrozitor de frică să o închei definitiv cu cuvintele, dar îmi imaginam că nemurirea era pentru cuvinte acelaşi lucru cu evadarea cât mai departe posibil din realitate, futilitatea acestei acţiuni îmbătându-mă. Poate că pentru unii exista un grăunte de fericire, poate chiar de speranţă într-o asemenea încercare. După terminarea războiului, când spiritul a încetat să mai conştientizeze implacabilul „final“, beţia a luat şi ea sfârşit.

Care să fie atunci sensul acestei încercări târzii de-a reveni în acelaşi punct? Căutam oare libertatea? Imposibilul? Sau pe amândouă?

Ceea ce căutam în mod clar era o reînviere a acelei beţii şi, în plus, eram îndeajuns de plin de mine încât să cred că tehnica de care dădeam dovadă în jonglarea cuvintelor îmi era suficientă pentru a le alege numai pe cele

impersonale, întărind astfel funcţia de păstrătoare ale memoriei pe care o au şi încheind viaţa oricând doream. Şi nu exagerez dacă recunosc că aceasta era singura răzbunare pe care mi-o puteam permite împotriva spiritului pentru încăpăţânarea de care dădea dovadă în perceperea „finalului“. Mi se făcea silă numai să mă gândesc că aş putea urma acelaşi traseu precum cei care refuzau să îşi urmeze trupul atunci când se îndrepta către decădere şi se ţinea după spirit, mult mai orb şi mai încăpăţânat, până când se trezeau complet înşelaţi de el.

Într-un fel sau altul am obligaţia de a-mi face spiritul mai conştient de apropierea „finalului“. De-acolo pornea totul şi numai acolo era clar că puteam găsi o bază pentru libertatea adevărată. Era imperativ să mă înmoi încă o dată în apa rece a omniscienţei adolescenţei mele, reconfortantă precum o baie rece în toiul verii, acea omniscienţă pe care folosirea incorectă a cuvintelor mă făcuse să o evit. De data aceasta însă aveam să exprim totul, inclusiv apa în care mă scăldam.

Sigur că nu era nevoie să îmi spună cineva că o asemenea întoarcere nu era posibilă. Dar imposibilitatea însăşi îmi stimula mintea în plictiseala ei profundă şi, cum mintea nu îmi mai putea fi împinsă la acţiune decât de imposibil, începeam să visez la libertate.

Văzusem deja în paradoxul din care trupul însuşi făcea parte forma ultimă de libertate care provine din literatură, libertatea pe care o produc cuvintele. Ceea ce însă nu reuşeam să cuprind nu era moartea, ci tragedia, pe care o lăsasem o dată să îmi scape printre degete.

Pentru a fi şi mai clar, ceea ce nu experimentasem era tragedia de grup, sau tragedia ca membru al unui grup. Cuvintele lucraseră în mine de la bun început pentru a mă îndepărta de grup şi pentru a-mi nega posibilitatea descoperirii unei identităţi de grup, făcându-mi astfel participarea în tragedie mult mai dificilă. În plus, simţeam că îmi lipseau calităţile fizice necesare pierderii în grup şi că eram în consecinţă respins în mod constant, ceea ce mă făcea să îmi doresc să mă justific pe mine însumi. Din această dorinţă s-a născut înclinaţia de a-mi alege cuvintele cu grijă, înclinaţie care m-a împins să resping semnificaţia grupului. Sau, mai bine spus, ploaia de cuvinte care m-a învăluit pe toată durata conturării existenţei mele, precum cea care cade înainte de a se crăpa de ziuă, era o predestinare a inabilităţii

mele de a mă adapta la grup. Cel dintâi lucru pe care l-am făcut în viaţă a fost să mă inventez pe mine însumi pe fundalul acelei ploi.

Intuiţia pe care am avut-o în copilărie, anume că grupul era o reprezentare a principiului carnal, era corectă şi încă nu simt nevoia de-a o schimba. Mai târziu în viaţă însă, când am început să înţeleg ce însemna să-ţi foloseşti trupul prin intermediul acelei ameţeli roşiatice care te cuprinde după ce ţi-l utilizezi la maximum, am perceput şi semnificaţia grupului.

Grupul însemna toate acele lucruri care nu vor putea niciodată să vină din cuvinte: sudoare, lacrimi, strigăte de bucurie sau de durere. Mai mult, trupul făcea să curgă sângele pe care cuvintele nu îl puteau mişca. Poate că motivul pentru care testamentele condamnaţilor la moarte par în mod ciudat rupte de experienţa individuală şi te impresionează mai degrabă prin stereotipurile pe care le folosesc este că folosesc cuvinte carnale.

În momentul în care am realizat pentru prima oară că folosirea forţei şi oboseala plăcută care o urmează, sudoarea şi sângele îmi pot revela în faţa ochilor acel cer sacru, albastru-legănat asupra căruia se odihneau împreună ochii purtătorilor de altar şi îmi pot da sentimentul glorios că sunt la fel ca toţi ceilalţi, am prevăzut deja ziua îndepărtată în care voi păşi dincolo de domeniul individualităţii în care mă împinseseră cuvintele şi voi înţelege sensul grupului.

Există desigur un limbaj al grupului, dar nu este unul suficient în sine. Un discurs public, un slogan, cuvintele unei piese de teatru, toate depind de prezenţa fizică a conferenţiarului, a agitatorului sau a actorului. Fie că e scris pe hârtie sau sub forma unui discurs, limbajul grupului este exprimat cu ajutorul expresiei fizice. Nu e potrivit pentru transmiterea de mesaje private din solitudinea unei camere în solitudinea alteia. Grupul este un concept de suferinţă comună imposibil de comunicat, unul care respinge cuvintele.

Suferinţa comună este, mai mult decât orice altceva, oponentul cel mai aprig al exprimării verbale. Nici cel mai puternic *Weltschmerz*[2] din sufletul solitarului scriitor, înălţându-se către cerurile înstelate precum vârful unui cort de circ, nu e capabil să producă o comunitate de suferinţă. Exprimarea verbală poate să transmită plăcere sau necaz, dar nu şi durere comună. Plăcerea este uşor de produs de idei, dar numai trupurile participând în

aceleaşi condiţii pot împărtăşi suferinţa.

2. Durerea lumii (germ.), termen care denotă viziunea pesimistă împărtăşită de romantici (n. red.).

Şi am înţeles atunci că numai prin intermediul grupului, prin împărtăşirea suferinţei unui grup, trupul atingea acel vârf suprem al existenţei pe care un individ singur nu avea cum să îl atingă. Ceea ce era însă necesar pentru ca trupul să atingă acel nivel din care se putea întrezări divinul era dizolvarea individualităţii. O calitate la fel de necesară era calitatea tragică a grupului, singura care îl putea ridica din sentimentul de abandonare şi lentoare în care putea să cadă fără mare dificultate şi care îl putea împinge către suferinţă din ce în ce mai mare şi, în final, către moarte, suferinţa ultimă. Aşadar, grupul trebuia să fie deschis la ideea de moarte, ceea ce însemna, desigur, că trebuia să fie o comunitate de războinici…

Astfel alergam în lumina crudă a dimineţii, unul din grup. Cu fruntea legată cu o bandană cu simbolul soarelui roşu, eram dezbrăcat până la brâu în aerul îngheţat. Prin suferinţa comună, strigătele comune de încurajare, ritmul comun şi corul de voci, am simţit apariţia lentă, ca sudoarea care îmi împodobea pielea în mărgele, a acelei clarităţi tragice care este afirmarea identităţii. Era o flacără carnală, pâlpâind stins sub adierea rece, o flacără pe care unii ar numi-o nobilă. Sentimentul predării trupului unei cauze nobile le dădea viaţă nouă muşchilor. Erau uniţi în căutarea morţii şi-a gloriei. Nu mai era doar o rătăcire personală.

Bătăile inimii îmi erau şi ele ale grupului. Împărtăşeam acum acelaşi puls. Conştienţa de sine era de-acum la fel de îndepărtată precum zgomotele oraşului. Le aparţineam şi îmi aparţineau. Cele două entităţi: eu şi ei formam un „noi“. Să aparţii – există oare o formă de existenţă mai intensă? Micul nostru cerc unitar purta cu el o viziune a strălucitorului, vast cerc al unităţii totale. Şi, deşi prevedeam că această imitaţie a tragediei era condamnată să se risipească în vânt, la fel ca propria-mi fericire îngustă, pentru a fi redusă în final pur şi simplu la muşchi, am avut o viziune în care ceva care s-ar fi redus tot la muşchi şi cuvinte, dacă eram singur, era împiedicat de puterea grupului şi mă purta către un tărâm îndepărtat de unde nu mă mai puteam întoarce. Acesta era probabil începutul încrederii mele în alţii, o încredere, de fapt, reciprocă. Fiecare dintre noi, pentru că ne

lăsam în voia acestei forţe de nemăsurat, aparţinea întregului.

Aşa a ajuns grupul să reprezinte pentru mine o punte, care, odată trecută, nu te mai lăsa să te întorci.

Epilog
F104

UN ŞARPE URIAŞ MI-A APĂRUT DEODATĂ ÎN FAŢA OCHILOR, încolăcit în jurul pământului. Un şarpe care îşi mânca propria coadă, eliminând orice polaritate – enormul, uriaşul şarpe care face orice opoziţie nesemnificativă.

Polii opuşi duşi până la extrem ajung să semene unul cu celălalt, iar lucrurile care sunt cel mai departe unul de celălalt ajung să fie cu atât mai apropiate cu cât se îndepărtează mai mult unul de celălalt. Acesta era secretul pe care mi-l revela şarpele. Trupul şi spiritul, senzualul şi intelectualul, ce e în afară şi ce e înăuntru se vor desprinde de pământ şi sus, mai sus chiar decât şarpele-inel din norii albi care înconjoară pământul, se vor uni.

Am fost întotdeauna interesat de marginile trupului şi spiritului, de regiunile mărginaşe ale trupului şi ale spiritului. Adâncurile nu mă interesează câtuşi de puţin. Le las altora pentru că sunt prea superficiale, comune.

Ce se află, atunci, la marginea cea mai îndepărtată? Nimic sau poate doar nişte panglici care atârnă legănându-se deasupra golului.

Pe pământ, omul este îngreunat de gravitaţie, iar trupul îi este întemniţat de muşchii grei: transpiră, aleargă, loveşte, ba chiar şi sare, deşi cu destulă dificultate. Dar eu am zărit din când în când, prin întunericul oboselii, primele culori care vestesc ceea ce am numit răsăritul cărnii.

Pe pământ, omul se oboseşte pe sine însuşi în aventuri intelectuale, de parc-ar vrea să-i crească aripi şi să zboare către infinit. Nemişcat, la birou, se apropie din ce în ce mai mult de graniţele spiritului, în pericol de moarte de-a se prăbuşi în gol. În asemenea momente, încă şi mai rare, spiritul zăreşte la rându-i licăririle răsăritului.

Dar trupul şi spiritul nu s-au amestecat niciodată. N-au ajuns niciodată să semene unul cu celălalt. Eu, unul, n-am descoperit niciodată în acţiunea

fizică ceva asemănător cutremurătoarei, înspăimântătoarei satisfacţii pe care ţi-o oferă aventura intelectuală. Iar în cea din urmă n-am avut niciodată experienţa fierbinţelii lipsite de sine, a întunericului înăbuşitor al acţiunii fizice.

Cele două însă trebuie să fie conectate undeva. Dar unde?

Undeva trebuie să existe un tărâm intermediar, un tărâm similar cu acela în care mişcarea devine odihnă, şi odihna mişcare.

Să presupunem că vreau să mă jupoi cu propriile-mi mâini. Sigur că voi pierde o anumită cantitate de sânge intelectual. Dar să presupunem că, înainte de-a începe, mă opresc pentru un moment şi reflectez asupra a ceea ce am să fac. În acel moment, eşecul întreprinderii mele e sigur.

Mi-am spus, aşadar, că trebuie să existe undeva un principiu mai înalt care reuşeşte să reconcilieze cele două acţiuni.

Acel principiu, mi-a trecut prin minte, e moartea.

Şi totuşi, ideea mea despre moarte era prea mistică. Uitam aspectul simplu, fizic, al morţii.

Pământul e-nconjurat de moarte. Regiunile superioare, unde nu e aer, sunt pline de moarte pură şi nealterată. De acolo de sus se uită la omenirea care îşi vede de treabă, limitată de caracteristicile-i fizice de pe pământ, dar foarte rar produce moarte fizică, pentru că tocmai acele caracteristici fizice îl feresc pe om de-a ajunge atât de sus. A intra în univers aşa cum se află, descoperit, e moarte pentru om. Pentru a o face şi a trăi e nevoie să poarte o mască – o mască de oxigen.

Dacă trupul este adus la aceleaşi înălţimi rarefiate pe care spiritul şi intelectul le ştiu deja foarte bine, singurul lucru care l-ar întâmpina acolo ar fi moartea. Când spiritul şi intelectul se ridică la asemenea înălţimi însă, moartea nu li se arată cu claritate. Prin urmare, spiritul este forţat întotdeauna, deşi nu şi-o doreşte, să se întoarcă cu un sentiment de dezamăgire la locuinţa-i carnală de pe pământ. Când se înalţă singur, principiul unificator refuză să i se arate. Trupul şi spiritul trebuie să se ridice împreună pentru ca principiul unificator să se manifeste.

La acel nivel m-am întâlnit cu şarpele.

Şi cât de familiar cu cele mai înalte regiuni ale cerurilor mă făcuseră aventurile mele intelectuale! Spiritul îmi zbura mai sus decât orice pasăre,

fără frică de lipsa de oxigen. Probabil că nici nu avea nevoie de ceva atât de bogat precum oxigenul. Şi ce mai râdea de acele lăcuste care nu puteau să sară mai sus decât le permitea trupul! Simpla lor vedere, jos de tot, sub mine, în iarbă, mă făcea să râd cu mâinile pe burtă şi să mă zgudui de hohote.

Dar aveam ceva de învăţat chiar şi de la lăcuste. Începeam să regret că nu îmi luasem trupul cu mine niciodată când mă avântasem către tării, lăsându-l pe pământ, prizonier în plictisitoarea-i temniţă de muşchi.

Într-o bună zi, mi-am târât trupul într-o cameră presurizată. Cincisprezece minute de denitrificare – respirarea, cu alte cuvinte, de oxigen pur. Trupul îmi era absolut uimit că se găsea în aceeaşi cameră în care spiritul îmi intra în fiecare noapte, legat bine de un scaun şi obligat să se supună unor operaţiuni pe care nici nu şi le imaginase a fi posibile. Nici nu visase vreodată că rolul lui va fi redus la şederea pe scaun, fără posibilitatea de-a mişca nici măcar o mână sau un picior.

Acesta era un antrenament de rutină pentru spirit, obişnuit deja cu altitudinile, aşa că nu au fost nici un fel de probleme, dar, pentru trup, experienţa era fără precedent. Cu fiecare respiraţie, masca de oxigen se agăţa de nări, pentru a se desprinde din nou. „Uite aici, trupule“, îi zicea spiritul. „Azi mergi cu mine, fără să mişti un deget, către limitele cele mai înalte ale spiritului.“

„Greşeşti“, i-a răspuns dispreţuitor trupul. „Atâta vreme cât merg cu tine, atunci, oricât de înalte sunt, acele limite sunt şi limitele trupului. Se vede că vorbeşti numai din experienţa ta din cărţi, pentru că n-ai luat niciodată trupul cu tine acolo.“

Dar, dincolo de acest dialog, am pornit în această experienţă împreună, fără să ne mişcăm de pe scaun.

Aerul din încăpere era deja extras printr-o gaură în tavan. Se simţea deja o uşoară scădere a presiunii.

Cabina nemişcată se ridica spre tării. Zece mii de metri, douăzeci de mii de metri. Deşi la o privire cu ochiul liber nu părea să se întâmple nimic în interiorul cabinei, încăperea se scutura într-un ritm nebun de lanţurile-i pământeşti. Pe măsură ce oxigenul din interior se subţia, tot ceea ce era familiar şi obişnuit începea să se dizolve. Cam pe la treizeci de mii de metri

înălţime, o umbră a părut că se apropie, iar respiraţia mi-a devenit precum căutarea disperată de aer a unui peşte pe moarte, care îşi deschide şi închide gura la suprafaţa apei. Unghiile însă nu deveniseră încă cianotice.

Funcţiona oare masca de oxigen aşa cum trebuie? M-am uitat la indicatorul fluxului de oxigen şi l-am văzut mişcându-se într-un arc larg, de fiecare dată când respiram adânc. Oxigenul era pompat în parametri. Sufocarea se producea pe măsură ce gazele dizolvate din corp se transformau în bule.

Asemănarea dintre experienţa fizică prin care treceam acum şi cea intelectuală pe care o ştiam deja nu-mi dădea motive să mă alarmez. Nu m-am gândit nici un moment că s-ar fi putut întâmpla ceva cu trupul meu imobil.

Patruzeci de mii de metri. Sentimentul sufocării e şi mai puternic. Mână în mână cu prietenosul meu trup, spiritul îmi căuta acum şi el cu disperare orice urmă de aer rămasă. Şi când o găsea, o devora cu lăcomie.

Spiritul îmi trecuse prin momente de panică şi cu alte ocazii. Trecuse prin momente de teamă. Dar nu avusese niciodată prilejul de a trece prin momente în care un element esenţial pe care trupul i-l dădea atunci când îl cerea nu îi mai venea. Dacă îmi ţineam răsuflarea şi încercam să gândesc, creierul îmi era imediat ocupat frenetic de crearea condiţiilor fizice necesare pentru gândire. Iar în final respira din nou, dar ca şi cum ar fi comis o greşeală necesară.

Patruzeci şi una de mii, patruzeci şi două de mii de metri, patruzeci şi trei… Simţeam moartea lipită de buze. Moartea moale, caldă, ca o caracatiţă, o viziune a unei morţi negre, precum un animal cu trupul moale, aşa cum spiritul nu o visase niciodată. Creierul meu nu uitase că antrenamentul nu mă va ucide niciodată, dar acest tip de sport anorganic mă făcea să am o idee asupra genului de moarte care înconjura pământul din afară…

Apoi, o cădere liberă şi bruscă. Experienţa hipoxiei care se produce la înlăturarea măştii de oxigen în timpul unui zbor orizontal la o altitudine de douăzeci şi cinci de mii de metri. Şi experienţa unei scăderi bruşte a presiunii, atunci când interiorul cabinei a fost învăluit deodată de o ceaţă albă… În cele din urmă am trecut testul şi am primit cardul roz care atesta

că am făcut antrenamentul fizic pentru zbor. În curând aveam să aflu în ce fel mi se vor întâlni şi vor fuziona într-un singur ţărm marginea spiritului şi marginea trupului.

Ziua de 5 decembrie a fost superbă.

La bază, formele lucioase ale escadronului de bombardiere F104 erau aliniate perfect lângă pistă. Echipele de întreţinere se ocupau de 016, în care aveam să fiu purtat în aer. Vedeam acum pentru prima dată toate aceste F104 atât de liniştite. Le privisem adesea în zbor, cu ochi plini de dorinţă. Cu unghiuri ascuţite, zvelt ca un zeu, F104 nu putea fi zărit decât pentru o clipă, pentru ca în următoarea să sfâşie deja cerul senin şi să dispară. De mult visasem la momentul în care acel punct din cer îmi va înveli întreaga existenţă şi mă va lua în interiorul său. Ce măreaţă formă de existenţă! Câtă indulgenţă de sine! Exista oare o insultă mai strălucitoare adresată spiritului încăpăţânat de sedentar? Cât de frumos tăia valuri prin vasta perdea albastră, iute precum o lovitură de pumnal! Cine nu şi-ar dori să fie acel cuţit ascuţit al cerurilor?

Mi-am pus costumul de zbor cenuşiu şi mi-am prins toate cataramele paraşutei. Fusesem învăţat cum să-mi desprind echipamentul de supravieţuire în caz de nevoie, iar masca de oxigen îmi fusese testată. Casca albă şi grea va fi a mea pentru o vreme. Pinteni argintii îmi erau acum legaţi la tocurile bocancilor pentru a-mi preveni alungirea şi ruperea picioarelor.

Era trecut de două după-amiaza acum la baza aeriană, şi lumina soarelui cădea peste noi şi se risipea dintre nori ca apa dintr-o cisternă care udă străzile. Norii şi lumina erau dispuse pe cer în conformitate cu familiara convenţie pe care o vedem adeseori în vechile picturi care descriu scene de bătălie. Dintr-un cufăr divin de dincolo de nori, columne solemne de lumină străpungeau şi se împrăştiau într-un evantai peste pământ. Nu ştiu din ce motiv cerurile formaseră o asemenea enormă compoziţie de modă veche, care te făcea să te cutremuri, de ce lumina trebuia să fie plină de-o asemenea greutate internă şi să poarte cu sine un strop de divinitate peste păduri şi cătune. Totul părea o imensă slujbă pentru cerul ce avea să fie străpuns în curând.

M-am aşezat în scaunul din spate al unui bombardier de două locuri, mi-am strâns legăturile de la pintenii bocancilor, mi-am verificat masca de

oxigen şi am fost acoperit de sticla semisferică a carlingii. Dialogul meu cu pilotul era întrerupt în mod frecvent de comenzi în engleză. Inelul galben pentru catapultarea în caz de pericol mi se odihnea între genunchi, cu cuiul deja scos. Altimetre, vitezometre, nenumărate instrumente. Maneta de control a pilotului era duplicată în faţa mea, iar acum se mişca furios în timp ce pilotul o testa pe a lui.

14:28. Motorul porneşte. Prin tunetul metalic aud, amplificat la o scală cosmică, răsuflarea ritmică a pilotului, grea precum un taifun. 14:30. 016 intră încet pe pistă şi se opreşte pentru încă un test cu motoarele pornite la maximum. Un sentiment de bucurie de nedescris mă cuprinde. E bucuria de-a porni către o lume în întregime controlată de altceva decât de cotidian, o bucurie diferită de cea a decolării cu un avion de călători, al cărui unic scop este de a ne transporta existenţa burgheză dintr-un loc în altul. Acesta este un bun-rămas adresat cotidianului şi pământescului.

Cât de mult îmi dorisem această experienţă, cât aşteptasem acest moment! În urmă-mi numai familiarul, iar înaintea-mi necunoscutul: momentul acesta era o lamă dintre cele mai subţiri între două stări. Cu câtă nerăbdare întâmpinasem împlinirea acestui moment, cât îmi dorisem ca el să vină în condiţii cât mai stricte şi mai nealterate posibil! Acesta trebuie să fi fost motivul pentru care trăiam. Simţeam o enormă afecţiune pentru toţi cei a căror amabilitate făcuse acest moment posibil.

Uitasem cuvântul „plecare“ timp de mulţi ani, îl uitasem ca un vrăjitor care încearcă din răsputeri să uite un descântec fatal.

Decolarea lui F104 va fi însă decisivă. Zece mii de metri altitudine, pe care vechile bombardiere Zero îi atingeau în cincisprezece minute, erau acum atinşi în doar două. Nenumărate unităţi de forţă G mi se vor aşeza greoi pe trup, toate semnele mele vitale vor fi strivite sub o mână de oţel, iar circulaţia sângelui îmi va deveni la fel de înceată precum cea a nisipului de aur. Alchimia trupului meu va începe să funcţioneze.

Îndreptat către tării, F104 – un falus argintiu. Solitar, eram instalat înăuntru-i, ca un spermatozoid. Curând aveam să ştiu cum se simte un spermatozoid în momentul ejaculării.

Cele mai îndepărtate, cele mai extreme, cele mai periferice senzaţii ale timpului în care trăim sunt legate indubitabil de forţa gravitaţiei G, în mod

inevitabil simultană cu zborul în spaţiu. E aproape sigur că regiunile cele mai îndepărtate ale senzaţiilor noastre zilnice în această eră sunt legate de G. Trăim într-o eră în care ceea ce era numit odată suflet a fost consolidat în G. Dragostea sau ura care nu anticipează influenţa la un moment dat a gravitaţiei sunt irelevante.

G este forţa opresivă a divinului, dar şi o beţie care se regăseşte la opusul extrem al beţiei, o limită intelectuală care se întinde la opusul extrem al graniţei extreme a intelectului.

F104 decolează. Mai întâi vârful, şi apoi tot fuzelajul. Până să-mi dau seama, străpungem primii nori.

Cincisprezece mii de metri, douăzeci de mii. Acele altimetrului se învârteau ca nişte şoricei albi, prinşi la dans. Mach 0,9, aproape viteza sunetului.

Atunci şi-a făcut şi G simţită prezenţa. A venit uşurel, mai degrabă plăcut decât dureros. Pieptul mi s-a golit pentru un moment, ca şi cum o cascadă se prăvălise în grabă şi nu lăsase nimic în urmă. Câmpul vederii îmi era monopolizat de cer, albastru, mânjit cu puţin gri. Mă simţeam de parcă muşcam serios din cer, îl mestecam şi îl înghiţeam. Mintea îmi era cât se poate de clară. Era o linişte maiestuoasă, iar suprafaţa cerului era punctată de albul spermatic al norilor. Cum nu dormeam, ar fi greşit să spun că m-am trezit. M-am deşteptat, mai degrabă, un strat de conştienţă fiind smuls brutal de pe mine şi lăsându-mi spiritul pur, nemurdărit încă de nici un fel de contact. În lumina orbitoare a sticlei hubloului, am strâns în dinţi bucurie pură. Buzele îmi erau, sunt sigur, supte în interior.

Eram unul şi acelaşi cu F104 pe care îl văzusem pe cer în trecut. Îmi transformasem fiinţa în acest obiect pe care îl văzusem înaintea ochilor. Pentru cei de pe pământ, printre care vieţuisem până acum câteva momente, eram acum o existenţă îndepărtată. Locuiam într-un punct care nu era nimic altceva decât o amintire trecătoare pentru ei.

Cel mai natural lucru era să-ţi imaginezi că noţiunea de glorie era derivată din razele de soare care se revărsau nemilos asupra bulei de sticlă a carlingii, din acea lumină goală. Glorie era cu siguranţă un nume dat unei astfel de lumini: anorganică, superumană, goală şi plină de periculoase raze cosmice.

Treizeci de mii de metri, treizeci şi cinci de mii.

O mare de nori se întindea dedesubt departe, lipsită de orice neregularităţi bătătoare la ochi, ca o grădină de muşchi alb şi pur. F104 se îndrepta acum către mare pentru a evita trimiterea de unde de şoc către pământ. Zburam către sud, aproape la viteza sunetului.

14:43. De la treizeci şi cinci de mii de metri altitudine şi-o viteză subsonică de mach 0,9, ne-am ridicat cu o uşoară vibraţie la viteza sunetului, apoi la mach 1,15, apoi 1,2 şi, în fine, la mach 1,3 şi o altitudine de patruzeci şi cinci de mii de metri.

Nu s-a întâmplat nimic.

Fuzelajul argintiu plutea în lumina pură, avionul menţinând un echilibru splendid. O încăpere închisă, nemişcată, ca mai înainte. Avionul încetase să se mai mişte. Devenise o cabină metalică de-o formă ciudată care plutea aproape nemişcată în atmosferă.

Nici nu-i de mirare, aşadar, că o cameră presurizată pe pământ poate să servească fără nici o problemă drept model al unei navete spaţiale. Nemişcarea devine arhetipul exact al mişcării extreme.

Nu aveam nici un fel de senzaţie de sufocare. Mintea îmi era relaxată, gândirea îmi funcţiona fără probleme. Atât încăperea închisă, cât şi cea deschisă, două interioare atât de diametral opuse, puteau fi folosite în acelaşi fel drept adăposturi pentru spiritul uneia şi aceleiaşi fiinţe umane. Dacă această nemişcare era finalul acţiunii, al mişcării, atunci cerul din jurul meu, norii de sub mine, oceanul sclipitor dintre nori, ba chiar şi soarele care apunea ar putea fi evenimente, lucruri în mine însumi. La această distanţă de pământ, aventura intelectuală şi cea fizică îşi pot da mâna fără nici cea mai mică dificultate. Acesta era punctul pe care îmi dorisem să-l ating dintotdeauna.

Acest tub argintiu plutind între nori era creierul meu, iar imobilitatea lui era modul spiritului meu. Creierul nu mai era protejat de oase impenetrabile, ci devenise permeabil, ca un burete plutitor pe ape. Lumea interioară şi cea exterioară se invadaseră una pe cealaltă, deveniseră complet interşanjabile. Acest tărâm simplu al norului, mării şi apusului de soare reprezenta o maiestuoasă panoramă, cum nu mai văzusem niciodată, a propriei mele lumi interioare. În acelaşi timp, orice eveniment care avusese

loc în mine se eliberase de cătuşele minţii şi emoţiei şi era trecut cu litere enorme pe firmament.

În acel moment am văzut şarpele.

Acel enorm – dar adjectivul este cât se poate de nepotrivit – şarpe din nor alb încolăcit în jurul globului, muşcându-şi propria coadă, mereu şi mereu şi mereu…

Orice ne trece prin minte chiar şi pentru o fracţiune de secundă există. Chiar dacă nu există în acel moment, a existat cândva în trecut sau va exista la un anumit moment dat în viitor. Aici se regăseşte asemănarea dintre camera presurizată şi naveta spaţială, dintre lecturile mele la miez de noapte şi interiorul lui F104, la patruzeci şi cinci de mii de metri altitudine. Carnea ar trebui să strălucească cu preştiinţa pătrunzătoare a spiritului, iar spiritul cu preştiinţa omniprezentă a trupului. Conştiinţa mea strălucea seren ca duraluminiul şi observa totul.

Umerii negri ai muntelui Fuji îşi arătau forma către dreapta, înconjuraţi de nori dezorganizaţi. Către stânga, insula Oshima plutea pe marea sclipitoare în soarele apusului, fumul alb al craterului vulcanic deasupra-i, ca iaurtul.

Coborâserăm deja la douăzeci şi opt de mii de metri altitudine.

Dacă şarpele uriaş care elimină orice polaritate mi-a apărut în creier, atunci trebuie să presupunem că există deja. Şarpele care îşi mănâncă propria coadă pentru totdeauna. Un inel mai mare decât moartea, mai puternic parfumat decât parfumul rarefiat al mortalităţii pe care l-am mirosit în camera presurizată. Era, dincolo de orice dubiu, principiul unităţii care ne privea de sus, din ceruri.

Vocea pilotului mi-a răsunat în urechi.

„O să coborâm şi-o să ne îndreptăm către Fuji. O să zburăm în jurul craterului, apoi câteva loopinguri şi opturi. Apoi spre casă, peste lacul Chuzenji.“

Crini roşii, reflexii ale mării de dedesubt, colorată purpuriu de apus, se zăreau printre crevasele mării de nori. Purpuriul arunca lumină pe stratul gros de vapori, mânjindu-l cu culoare, punctându-l pretutindeni cu flori roşii.

Icar

Să fiu, atunci, al cerurilor?
Dacă nu, atunci de ce mă străpung tăriile
Neîncetat cu privirea lor rece,
Ispitindu-mi mintea şi pe mine mai sus,
Tot mai sus, către cer,
Atrăgându-mă fără odihnă sus,
Către-nălţimi, dincolo de omenesc?
De ce, când echilibrul a fost atât de bine studiat
Şi zborul calculat în cele mai mici detalii
Ca să nu mai fie putinţă de greşeală,
De ce mi-e foamea de urcare
Atât de-aproape de nebunie?
Nu-i nimic să mă satisfacă;
Ce-i nou pe pământ îmi e prea repede tern;
Mă ridic tot mai sus, mai instabil,
Tot mai aproape de razele soarelui.
De ce, atunci, mă ard aceste raze ale raţiunii,
De ce mă distrug?
Cătune dedesubt şi pâraie unduitoare
Sunt cu atât mai uşor de suportat cu cât mă ridic mai sus.
De ce mă imploră, m-aprobă, m-atrag
Promiţându-mi să iubesc tot ce-i omenesc
Când doar de sus se văd aşa –
Iubirea nu mi-a fost nicicând scop
Şi chiar de mi-ar fi fost, nu aş fi
Aparţinut cerurilor?
N-am fost gelos pe pasăre, pe liberu-i zbor
Şi nici n-am tânjit la odihna naturii,
Ci-am fost mânat doar de strania dorinţă

De mai sus, de mai apropiat,
Să mă arunc în albastrul adânc al cerului
Atât de potrivnic tuturor bucuriilor organice,
Atât de departe de plăcerile superiorităţii.
Dar mai sus, tot mai sus,
Orbit probabil de incandescenţa ameţitoare
A aripilor de ceară.

Să fiu, atunci, al pământului?
Dar de ce nu arată pământul
Milă ca să-mi cuprindă căderea?
Fără de spaţiu de gândire, făr' de sentiment,
De ce m-a primit moalele, indolentul pământ
Cu şocul unei plăci de oţel?
S-a făcut moalele pământ oţel
Numai ca să-şi râdă de propria-mi moliciune?
Natura mă face să-nţeleg
Că a cădea, şi nu a zbura, e-n ordinea lucrurilor,
Mai natural decât pasiunea imponderabilă?
E atunci albastrul cerului un vis?
A fost creat de pământul căruia îi aparţin
Pentru acel moment de beţie trecătoare, alb-fierbinte
Al aripilor de ceară?
Iar cerurile au urmat planul de-a mă pedepsi?
Pedeapsă pentru-a nu fi crezut în mine însumi
Sau pentru-a fi crezut prea mult;
Prea doritor de-a şti unde e locul meu
Sau crezând cu mândrie deşartă că ştiu;
Pentru-a fi vrut să zbor
Către necunoscut
Sau cunoscut:
Ambele doar un singur punct albastru al unei idei?